

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Ústav jazykovědy a baltistiky

Bakalárska diplomová práca

2020

Simona Krupová

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta

Ústav jazykovědy a baltistiky

Baltistika

Simona Krupová

**Porovnanie výučby slovnej zásoby vo
vybraných e-learningových kurzoch fínčiny**

Bakalárska diplomová práca

Vedúca práce: Mgr. Petra Hebedová, Ph.D.

2020

*Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala
samostatne s využitím uvedených prameňov a literatúry.*

.....

*Na tomto mieste by som sa rada poďakovala
vedúcej práce Mgr. Petre Hebedovej, Ph. D., za jej
cenné rady a pripomienky a za jej trpezlivosť.*

Obsah

1. ÚVOD	7
2. VÝUČBA SLOVNEJ ZÁSObY PROSTREDNÍCTVOM POČÍTAČA	8
2.1. SLOVNÁ ZÁSObA	8
2.2. PREDSTAVOVANIE SLOVNEJ ZÁSObY	10
2.3. ROLA KONTEXTU V AKVIZÍCI SLOVNEJ ZÁSObY	12
2.4. POČÍTAČOM PODPOROVANÉ JAZYKOVÉ VZDELÁVANIE (CALL)	13
2.5. PEDAGOGIKA A CALL	14
2.6. PRECVÍČOVANIE CUDZIEHO JAZYKA V CALL	16
2.7. VÝSKUMY ZAMERANÉ NA VÝUČBU SLOVNEJ ZÁSObY V CALL	18
3. ANALÝZA VYBRANÝCH KURZOV FÍŇČINY	20
3.1. METODIKA RIEŠENIA PRÁCE	20
3.2. VYHLADÁVANIE A KRITÉRIÁ PRE VÝBER KURZOV	20
3.3. KRITÉRIÁ PRE HODNOTENIE VYBRANÝCH KURZOV	21
4. E-LEARNINGOVÉ KURZY FÍŇČINY	24
4.1. PREDSTAVOVANIE SLOVNEJ ZÁSObY	24
4.1.1. <i>A Taste of Finnish</i>	24
4.1.2. <i>Venla</i>	26
4.1.3. <i>Supisuomea</i>	26
4.1.4. <i>Ymmärrä suomea</i>	27
4.1.5. <i>Opiskele suomea</i>	28
4.1.6. <i>Memrise (Beginner's Finnish)</i>	29
4.1.7. <i>Loecsen</i>	30
4.1.8. <i>Clozemaster</i>	31
4.2. PRECVÍČOVANIE SLOVNEJ ZÁSObY	31
4.2.1. <i>A Taste of Finnish</i>	31
4.2.2. <i>Venla</i>	32
4.2.3. <i>Supisuomea</i>	33
4.2.4. <i>Ymmärrä suomea</i>	34
4.2.5. <i>Opiskele suomea</i>	35
4.2.6. <i>Memrise (Beginner's Finnish)</i>	35
4.2.7. <i>Loecsen</i>	36
4.2.8. <i>Clozemaster</i>	36
4.3. INTERAKCIA POUŽÍVATEĽA S KURZOM	37
4.3.1. <i>A Taste of Finnish</i>	38
4.3.2. <i>Venla</i>	38
4.3.3. <i>Supisuomea</i>	38

4.3.4.	<i>Ymmärrä suomea</i>	39
4.3.5.	<i>Opiskele suomea</i>	39
4.3.6.	<i>Memrise (Beginner's Finnish)</i>	39
4.3.7.	<i>Loecsen</i>	40
4.3.8.	<i>Clozemaster</i>	40
5.	VYHODNOTENIE KURZOV	41
5.1.	PREDSTAVOVANIE SLOVNEJ ZÁSOPY	41
5.2.	PRECVIČOVANIE SLOVNEJ ZÁSOPY	42
5.3.	INTERAKCIA POUŽÍVATEĽA S KURZOM.....	44
5.4.	ZHRNUTIE	45
6.	ZÁVER	47
7.	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	49

1. Úvod

V mojej práci sa venujem výučbe slovnej zásoby v elektronickom prostredí. Zamerala som sa na bezplatné e-learningové kurzy, ktoré som skúmala podľa predom stanovených kritérií. Cieľom tejto práce bolo zistiť, aké možnosti pre štúdium slovnej zásoby ponúkajú súčasné e-learningové kurzy, ktoré učia finčinu ako cudzí jazyk.

V nasledujúcej kapitole sa venujem slovnej zásobe, jej predstavovaniu a role kontextu, ktorá je úzko spätá s efektívnou výučbou slovnej zásoby. Tiež priblížim teóriu počítačom podporovaného jazykového vzdelávania (CALL), pedagogiku CALL, možnosti precvičovania slovnej zásoby v CALL, a poslednú podkapitolu v rámci teoretickej časti venujem výskumom, ktoré sa zaoberali vplyvom CALL na akvizíciu slovnej zásoby. V kapitole 3 popisujem, aký bol postup mojej práce. Vyhľadávanie kurzov som obmedzila na kurzy, ktoré sú bezplatné a interaktívne. Na základe týchto kritérií som vybrala osem kurzov pre ďalšie skúmanie. Preskúmala som každý z ôsmich kurzov podľa zoznamu kritérií, ktoré možno rozdeliť do troch hlavných kategórií: predstavovanie slovnej zásoby, precvičovanie slovnej zásoby a interakcia používateľa s kurzom. Na základe týchto kritérií som kurzy podrobne skúmala, aby som zistila ich podobnosti a rozdiely, ich silné a slabé stránky.

V záverečnom zhrnutí tiež diskutujem o výhodách a nevýhodách učenia sa slovnej zásoby pomocou počítača a tiež aj o tom, ako by sa dali využiť súčasné technológie v rámci výučby slovnej zásoby a jazyka tak, aby aktívnejšie zapájali študenta do výuky.

2. Výučba slovnej zásoby prostredníctvom počítača

Pre jednoduchšie pochopenie obsahu mojej práce je najskôr dôležité predstaviť základnú teóriu slovnej zásoby a počítačom podporovaného jazykového vzdelávania (CALL). Zoznámime sa tiež s teóriami výučby, na ktorých sa CALL zakladá, a obmedzeniami, ktoré do výučby jazykov prináša. Tiež priblížim metódy predstavovania a precvičovania slovnej zásoby. Táto teoretická časť bude zároveň dôležitá pre praktickú časť tejto práce, v ktorej sa budem venovať metódam výučby slovnej zásoby v e-learningových kurzoch, ktoré vyučujú finsky jazyk.

2.1. Slovná zásoba

Slovná zásoba jazyka podľa Neumana a Dwyera predstavuje jednotlivé slová, ktoré sú nevyhnutné pre efektívnu komunikáciu. Delia ich na slová, ktoré hovoríme (expresívna slovná zásoba) a slová, ktoré počujeme (vnímaná slovná zásoba).¹ Naproti tomu Šmilauer rozdeľuje slovnú zásobu na aktívnu a pasívnu: aktívnu slovnou zásobou chápeme slová, ktoré bežne používame pre komunikáciu a pasívna slovná zásoba predstavuje slová, ktorým síce rozumíme, ale nepoužívame ich. Pasívna slovná zásoba je väčšia než aktívna slovná zásoba (až päť krát).²

Podľa Hausera sa slovo skladá z formy a obsahu. Forma je grafická alebo zvuková stránka slova (ako sa slovo píše alebo vyslovuje) a obsah je spojený s významom slova, ktorý poukazuje na určitú vec alebo udalosť, ktorú si pod daným slovom predstavíme.³

Mnohí výskumníci (napríklad Nation⁴, Schmitt⁵) sa zhodli na tom, že slovná zásoba hrá významnú úlohu vo všetkých oblastiach jazyka (písanie, čítanie, počúvanie a rozprávanie), pričom Schmitt zdôrazňuje, že „...*lexikálna znalosť je základom komunikačných schopností a osvojovania si druhého jazyka.*“⁶

¹ NEUMAN, S., DWYER, J. *Missing in Action: Vocabulary Instruction in Pre-K*. The Reading Teacher. 2009, s. 385.

² ŠMILAUER, V. *Náuka o českém jazyku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1979, s. 56.

³ HAUSER, P. *Náuka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1986, s. 9.

⁴ NATION, I.S.P. *How Large a Vocabulary Is Needed For Reading and Listening?* Canadian Modern Language Review. 2006, s. 59.

⁵ SCHMITT, N. *Vocabulary in language teaching*. Cambridge University Press. 2000, s. 155.

⁶ Taktiež, s. XI. Oficiálne znenie: „...*lexical knowledge is central to communicative competence and to the acquisition of a second language.*“

Nation vníma vzťah medzi lexikálnou znalosťou a komunikačnými schopnosťami ako doplnkový: znalosť slovnej zásoby umožňuje používanie jazyka a naopak, používanie jazyka vedie k zvýšeniu znalosti slovnej zásoby.⁷

Pod znalosťou slovnej zásoby (lexikálnou kompetenciou) rozumieme nielen znalosť určitých slov, ale aj schopnosť dané slová používať. Masonen vo svojej štúdiu uvádza dve zložky lexikálnej kompetencie - šírka slovnej zásoby a jej hĺbka.⁸ Zatiaľ čo sa rozsah slovnej zásoby vzťahuje na slovnú zásobu ovládanú študentom ako celok (počet slov, ktoré študent ovláda), hĺbka slovnej zásoby predstavuje znalosti týkajúce sa jednotlivých slov (kvalita vedomostí).⁹ Podľa Reada pojem hĺbka zahŕňa komplexnú znalosť slov, presnosť významu a schopnosť žiaka spájať slová navzájom v mentálnom slovníku.¹⁰ Mentálny slovník Thornbury definuje ako novú slovnú zásobu, ktorá sa integruje do už existujúcich vedomostí,¹¹ čo znamená, že si študent dokáže vytvárať asociácie medzi slovami novými a už naučenými.

Schmitt vo svojej štúdiu poskytuje prehľad najdôležitejších vedomostí o slove, ktoré sú potrebné pre správne používanie slova v rôznych kontextoch.¹² Okrem znalosti o význame, pravopise, hovorenej forme a gramatických vlastnostiach (slovné druhy, morfológia,..), ktoré sa týkajú predovšetkým významu a formy slova, je tiež dôležité získať povedomie o ďalších štyroch vlastnostiach, ktoré sú takmer úplne závislé od kontextu, v ktorom sa použijú. Medzi tieto štyri vlastnosti patrí:

usporiadanie – vzťah medzi slovami, ktoré sa vyskytujú spoločne,

register obmedzení – štylistická a významová vhodnosť slova pre konkrétny kontext,

frekvencia – výskyt slova v diskurze,

asociácie – slová súvisiace s cieľovým slovom alebo sémantickými či formálnymi väzbami.

Schmittov prehľad vedomostí o slove by sa dal tiež chápať ako spomenutá hĺbka slovnej zásoby.

⁷ NATION, I. S. P. *Learning vocabulary in another language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. Podľa: ALQAHTANI, M. *The importance of vocabulary in language learning and how to be taught*. International Journal of Teaching and Education. 2015, s. 22.

⁸ MASONEN, V. *Leksikaalinen kompetenssi osana kielitaitoa*. Lähivördlusi/Lähivertailuja. 2013, s. 190.

⁹ Taktiež, s. 190–191.

¹⁰ READ, J. *Plumbing the depths: How should the construct of vocabulary knowledge be defined?*. Language Learning & Language Teaching, 2004. Podľa: MASONEN, V. *Leksikaalinen kompetenssi osana kielitaitoa*. Lähivördlusi/Lähivertailuja. 2013, s. 191.

¹¹ THORNBURY, S. *How to teach vocabulary*. Essex: Pearson Education ESL. 2002, s. 93.

¹² SCHMITT, N. *Key issues in teaching and learning vocabulary*. Insights Into Non-native Vocabulary Teaching and Learning. 2010, s. 28–40.

Na rozdiel od významu, formy a gramatických vlastností slova, ktoré sa dajú (do určitej miery) naučiť o slove v izolácii, kontextové typy vedomostí o slove sa podľa Schmitta dajú naučiť len pomocou mnohých expozícií slova v rôznych kontextoch.¹³

Existujú dva spôsoby učenia sa nových slov: **náhodné** a **úmyselné** učenie.¹⁴ Náhodné učenie odkazuje na učenie sa slov, ktoré sa deje bez uvedomovania si tohto procesu. Dá sa docieľiť čítaním alebo počúvaním slov v kontexte. Druhým spôsobom je úmyselné učenie, pri ktorom sa novú slovnú zásobu učíme so zámerom sa ju naučiť. Schmitt zistil, že keď je pozornosť študentov vyslovene zameraná na učenie sa slovnej zásoby, je efektivita učenia vyššia ako v náhodnom učení.¹⁵ Oba spôsoby sa však vzájomne dopĺňajú a prinášajú rôzne výhody.¹⁶

Úmyselné učenie:

- vedie k väčšiemu a rýchlejšiemu učeniu,
- umožňuje hlbšie zapojenie študenta do učenia, čo vedie k lepšiemu zapamätaniu si daných slov,
- sa môže zamerať na dôležitú slovnú zásobu (vysoko frekvenčná, cielená).

Na druhej strane, **náhodné učenie:**

- môže obsahovať slová, ktoré sa nedajú explicitne naučiť z časových dôvodov,
- vyplňa tie druhy kontextových znalostí slov, ktoré sa nedajú ľahko explicitne naučiť,
- umožňuje opakované vystavenie sa slovám, ktoré sa už naučili,
- učenie sa nových výrazov prebieha popri zdokonaľovaní iných jazykových zručností, (napr. popri čítaní).

2.2. Predstavovanie slovnej zásoby

V tejto časti budem čerpať najmä z knihy Thornburyho, v ktorej pojednáva o výučbe a prezentovaní slovnej zásoby.¹⁷ Myslím, že metódy, ktoré spomína, sú aplikovateľné okrem tradičnej výučby a predstavovania slovnej zásoby v triede aj na elektronickú výučbu prostredníctvom kurzov všeobecne.

¹³ SCHMITT, N. Key issues in teaching and learning vocabulary. *Insights Into Non-native Vocabulary Teaching and Learning*. 2010, s. 28–40.

¹⁴ Taktiež, s. 28–40.

¹⁵ Taktiež, s. 28–40.

¹⁶ Taktiež, s. 28–40.

¹⁷ THORNBURY, S. *How to teach vocabulary*. Essex: Pearson Education ESL. 2002.

Pod predstavovaním slovnej zásoby máme na mysli spôsoby, akými sa prezentuje nová slovná zásoba. Thornbury poukazuje na dôležitosť zohľadnenia aj formy, aj významu nového slova pri jeho prezentovaní. Dodáva, že nezáleží na poradí daných zložiek, ale ich previazanosť by mala byť úzka.¹⁸ Pod významom myslíme napríklad ukážku obrázka mačky a formou je povedané alebo napísané slovo „*kissa*“. Nezáleží teda na tom, či sa najprv ukáže obrázok mačky a potom sa povie slovo „*kissa*“ alebo naopak. Avšak v prípade, že sa forma slova prezentuje ako prvá, mala by sa použiť v určitom kontexte, aby mali študenti jasnejšiu predstavu o jeho použití.¹⁹

Thornbury nazýva zaraďovanie novej slovnej zásoby do kontextu **situačnou prezentáciou**. Situačná prezentácia predstavuje určitý dopredu pripravený scenár, ktorý zahŕňa novú slovnú zásobu v kontexte. Situačnú prezentáciu je dobré obohatiť o obrázky, kresby alebo gestá,²⁰ v podstate akýkoľvek vizuálny stimul. Vďaka nim sa prezentácia slovnej zásoby stáva zrozumiteľnejšou a viac zapamätateľnou.²¹ Uvádza, že slová musia byť prezentované v ich typických kontextoch, aby študenti mohli získať cit pre význam, register, ich umiestnenie a syntaktické prostredie,²² čo nadväzuje na Schmittovo vymedzenie potrebných vedomostí o slove, ktoré sú priamo determinované kontextom.

Podobne to vníma Purpura, ktorý tvrdí, že spôsob výučby slovnej zásoby v izolácii síce vedie k pochopeniu doslovného alebo lexikálneho významu, ale jeho komunikačný či pragmatický význam nie je známy, čo znamená, že si študenti nebudú vedomí vhodného kontextu na použitie daného slova.²³

Slovo „prezentácia“ však predstavuje len určité sprostredkovanie učebnej látky a študenti sú len pasívni príjemcovia jazykových faktov.²⁴ Thornbury uvádza, že sa študenti musia aktívne zapájať do učenia slov,²⁵ čo sa dosiahne najmä precvičovaním. Precvičovaniu slovnej zásoby sa budem podrobnejšie venovať v kapitole 2.6.

¹⁸ Taktiež, s. 75.

¹⁹ THORNBURY, S. *How to teach vocabulary*. Essex: Pearson Education ESL. 2002, s. 76.

²⁰ Taktiež, s. 81.

²¹ Taktiež, s. 76.

²² Taktiež, s. 30.

²³ PURPURA, J. E. *Assessing grammar*. Cambridge University Press. 2004. Podľa HEIL, C. R. et al. *A Review of Mobile Language Learning Applications: Trends, Challenges, and Opportunities*. The EuroCALL Review. 2016, s. 40.

²⁴ THORNBURY, S. *How to teach vocabulary*. Essex: Pearson Education ESL. 2002, s. 87.

²⁵ Taktiež, s. 30.

Čo sa týka výučby fínskeho jazyka, Kilponen vo svojej práci navrhuje, aby sa učenie nových slov začalo spolu so základmi derivácie, pretože základná slovná zásoba vo fínčine je pomerne malá a existuje veľmi veľké množstvo odvodených slov. Kilponen poukazuje na výskum Takaly, ktorý uvádza, že iba 21 % základných slovies vo fínčine nie je odvodených od iných slov.²⁶

2.3. Rola kontextu v akvizícii slovnej zásoby

Ako vieme z predchádzajúcich častí, kontext je pri akvizícii slovnej zásoby zásadný. Schmitt považuje za kľúčovú schopnosť vedieť odvodiť význam neznámeho slova z kontextu pomocou kontextových kľúčov.²⁷

Čo však znamená „kontext“ a aké sú kontextové kľúče? Pod kontextom nerozumieme len okolitý text (to čo je pred a za určitým slovom), kontext možno podľa Engelbarta a Theuerkaufa rozdeliť na verbálny a neverbálny. Verbálny kontext pozostáva z gramatického kontextu (morfológia, syntax a fonológia) a sémantického kontextu (kolokácie, synonymá, antonymá a podobne). Neverbálny kontext sa skladá zo situačného kontextu (umiestnenie, rečníci), opisného kontextu, predmetového kontextu (základné znalosti používateľa o téme) a globálneho kontextu (svetové znalosti).²⁸ Tieto znalosti sú zároveň aj kontextovými kľúčmi, pomocou ktorých možno odvodiť význam neznámych slov.

Sökmen pripomína potencionálne problémy, ktoré môže odvodzovanie významu slova z kontextu prinášať. Jedným z nich je, že odhad významu slova je proces náchylný k chybám. Poukazuje na výskumy, ktoré ukázali, že študenti zriedka uhádnu správny význam. Ďalej uvádza, že aj keď sú študenti trénovaní na používanie rôznych čitateľských stratégií s cieľom uhádnuť význam slova z kontextu, ich porozumenie môže byť stále nízke kvôli nedostatočným znalostiam slovnej zásoby. Rovnako tak pripomína, že hádanie významu slova z kontextu nemusí nevyhnutne viesť k dlhodobému zapamätaniu slova, aj keď mu je študent vystavený v rôznorodých kontextoch.²⁹ Schmitt poukazuje na ten istý fakt, ale dodáva, že ak sa v texte

²⁶ KILPONEN, K. *Kaunokirjallisuuden käyttö ja merkitys sanaston kehittämisessä: Lukumummit ja -vaarit lukemassa kahdestaan S2-oppijoiden kanssa*. 2016, s. 10.

²⁷ SCHMITT, N. *Vocabulary in language teaching*. Cambridge University Press. 2000, s. 153.

²⁸ ENGELBART, S.M., THEUERKAUF, B. *Defining context within vocabulary acquisition*. 1999. Podľa: WALTERS, J. *Teaching the Use of Context to Infer Meaning: A Longitudinal Survey of L1 and L2 Vocabulary Research*. Language Teaching. 2004, s. 244.

²⁹ SÖKMEN, A. *Current trends in teaching second language vocabulary*. 1997. Podľa: KHAN, C. *Readings in Methodology*. 1997, s. 152–161.

nachádzajú menšie nápovede a hádanie významu slova vyžaduje viac kognitívneho myslenia, je pravdepodobnejšie, že sa toto slovo zapamätá.³⁰

Ako vieme z kapitoly 2.1., je nepravdepodobné, že sa slovo naučíme, ak sa s ním stretneme iba jeden krát. Schmitt poukazuje na výskumy, pri ktorých vedci zistili, že šanca žiakov na naučenie sa nového slova z jedinej expozície sa v najlepšom prípade pohybuje od 5 % do 14 %.³¹ Aby sa slovo zaradilo do aktívnej slovnej zásoby, a teda aby sa zapamätalo a používalo, je podľa výskumu Tenga potrebné, aby sa študent vystavil cieľovému slovu najmenej desaťkrát v informačnom kontexte.³² Podľa výskumu Schmitta a van Zeelanda musí byť študent vystavený slovu najmenej 15 krát, ak je vstup prijatý počúvaním.³³

2.4. Počítačom podporované jazykové vzdelávanie (CALL)

Pre počítačom podporované jazykové vzdelávania sa vo svete používa skratka CALL (Computer-Assisted Language Learning). CALL pozostáva zo širokej škály programov a prístupov k výučbe a štúdiu cudzích jazykov, od „tradičných“ programov zameraných na drilovanie, až po najnovšie možnosti CALL, ktoré sa používajú vo virtuálnom vzdelávacom prostredí a diaľkovom mobilnom jazykovom vzdelávaní. Pre mobilom podporované jazykové vzdelávanie sa používa skratka MALL (Mobile-Assisted Language Learning). CALL sa tiež vzťahuje na používanie korpusov (súbor počítačovo uložených textových výpovedí vyjadrených ústne alebo písomne),³⁴ konkordancií (abecedný zoznam všetkých slov v texte alebo korpuse textov zobrazujúci každý kontextový výskyt slova),³⁵ interaktívne tabule (učebná pomôcka, ktorá umožňuje pracovať s počítačovým softvérom pomocou dotyku)³⁶ a podobne.³⁷

³⁰ SCHMITT, N. *Vocabulary in language teaching*. Cambridge University Press. 2000, s. 155.

³¹ SCHMITT, N. *Key issues in teaching and learning vocabulary*. Insights Into Non-native Vocabulary Teaching and Learning. 2010, s. 28–40.

³² TENG, F. *The effects of context and word exposure frequency on incidental vocabulary acquisition and retention through reading*. The Language Learning Journal. 2016, s. 9.

³³ SCHMITT, N., VAN ZEELAND, H. *Incidental vocabulary acquisition through L2 listening: A dimensions approach*. System. 2013, s. 609–624.

³⁴ The Free Dictionary [online]. *corpus*. The American Heritage Roget's Thesaurus, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2014 [cit. 2020-5-12]. Dostupné z: <https://www.thefreedictionary.com/corpus>

³⁵ The Free Dictionary [online]. *concordancing*. The American Heritage Roget's Thesaurus, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2014 [cit. 2020-5-12]. Dostupné z: <https://www.thefreedictionary.com/Concordancing>

³⁶ Cambridge Dictionary [online]. *interactive whiteboard*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995 [cit. 2020-5-12]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/interactive-whiteboard>

³⁷ SHOKRPOUR, N. et al. Learning vocabulary electronically: Does computer assisted language learning (CALL) instruction have any impacts on iranian efl learners?. Cogent Education. 2019, s. 1–20.

Beatty definuje CALL ako akýkoľvek proces, v ktorom si študent prostredníctvom počítača zlepšuje znalosť cieľového jazyka.³⁸

2.5. Pedagogika a CALL

Warschauer rozlíšil tri fázy CALL z pedagogického hľadiska: behaviorálny CALL (1970–1980), komunikatívny CALL (1980–1990) a integračný CALL (21. storočie).³⁹

Prvá fáza bola založená na behaviorálnych teóriách učenia, ktoré boli charakterizované opakujúcimi sa cvičeniami, ktoré sa označujú aj ako „drill and practise“ (drilovanie a precvičovanie).⁴⁰ Beatty uvádza, že behaviorizmus zastáva názor, že študent má malé alebo žiadne základné vedomosti, na ktorých následne stavia svoj pokrok v učení. To znamená, že študent len spracováva študijný materiál, ku ktorému nemusí prispievať svojimi existujúcimi vedomosťami. Ciele toho, čo sa treba naučiť, sú pevne dané pravidlami a inštrukciami (počítač slúži hlavne ako prostriedok na ich doručenie). Učebné aktivity sú usporiadané od jednoduchých po komplexné, s častým testovaním kľúčových bodov. Programy CALL boli navrhnuté tak, aby mohli študentom poskytnúť okamžitú pozitívnu alebo negatívnu spätnú väzbu. Pribeh učenia zväčša ovládal program a nie učiaci sa.⁴¹

Behaviorizmus bol kritizovaný ako pedagogický model pre akvizíciu druhého alebo ďalšieho jazyka za príliš jednoduchý prístup. Nudné a demotivujúce opakujúce sa cvičenia sa uvádzajú ako hlavný dôvod zlyhania tohto vzdelávacieho prístupu.⁴²

V druhej fáze, ktorú Warschauer nazval komunikatívnou, videli navrhovatelia podstatne väčšiu hodnotu ako pri behaviorálnom prístupe k výučbe jazykov.⁴³ Komunikatívny prístup zodpovedal kognitívnym teóriám výučby, ktoré sa zakladali na názore, že učenie je tvorivý proces objavovania, vyjadrovania a rozvoja.⁴⁴ Navrhovatelia odmietali kázaný prístup, ktorým

³⁸ BEATTY, K. *Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning*. 2.vyd. Harlow: Pearson/Longman. 2010, s. 143.

³⁹ WARSCHAUER, M. *Computer-assisted language learning: An introduction* [online]. V S. Fotos, Multimedia language teaching. Tokyo: Logos International, 1996 [cit. 2020-5-15]. Dostupné z: <https://slllc.ualgary.ca/Brian/BibWarschauer.html>, s. 3–20.

⁴⁰ WARSCHAUER, M. *Computer-assisted language learning: An introduction* [online]. V S. Fotos, Multimedia language teaching. Tokyo: Logos International, 1996 [cit. 2020-5-15]. Dostupné z: <https://slllc.ualgary.ca/Brian/BibWarschauer.html>, s. 3–20.

⁴¹ BEATTY, K. *Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning*. 2.vyd. Harlow: Pearson/Longman. 2010, s. 98.

⁴² Taktiež, s. 98–99.

⁴³ WARSCHAUER, M. *Computer-assisted language learning: An introduction* [online]. V S. Fotos, Multimedia language teaching. Tokyo: Logos International, 1996 [cit. 2020-5-15]. Dostupné z: <https://slllc.ualgary.ca/Brian/BibWarschauer.html>, s. 3–20

⁴⁴ MEIßNER, A. *E-learning and foreign languages*. Hamburg: Diplomica GmbH. 2003, s. 117.

sa vyznačoval behaviorizmus a zdôrazňovali, že softvér CALL by sa mal viac zamerať na autentickú komunikáciu a vytvárať kontext, v ktorom sa používanie cieľového jazyka javí ako prirodzené. Tieto myšlienky stáli za zrodom niekoľkých programov, ktoré obsahovali rôzne tvorivé cvičenia stimulujúce diskusiu, písanie alebo kritické myslenie študentov.⁴⁵ Počítač skôr zohrával úlohu sprostredkovateľa podnetov k diskusii medzi študentami a nejednalo sa tak veľmi o komunikáciu medzi študentom a počítačom.⁴⁶

Komunikačný prístup mal tiež svojich kritikov. Aj napriek tomu, že sa softvér CALL javil efektívne a silne v porovnaní so svojim predchodcom, kritici sa domnievali, že bol v skutočnosti celkom krehký, nebol integrovaný do výučby jazykov ako celku (bol len čiastočne využívaný), čo znamená, že v skutočnosti nenaplňoval svoj účel komunikačnej kompetencie.⁴⁷

Teória a prax výučby cudzích jazykov sa prehodnocovala a pedagógovia sa posunuli od kognitívneho pohľadu komunikačnej výučby k sociálnejšiemu alebo socio-kognitívnemu pohľadu, ktorý kládol väčší dôraz na používanie jazyka v autentických spoločenských kontextoch.⁴⁸ Tým sa dostávame k tretej fáze CALL, ktorú Warschauer nazval integračnou.

Integračný CALL sa vyznačuje dvomi hlavnými technologickými objavmi, ktorými sú multimédiá a internet. Multimediálne technológie umožňujú prístup k rôznym médiám súčasne (text, zvuk, audio, videá) a taktiež umožňujú kombinovať čítanie, písanie, rozprávanie a počúvanie v rámci jednej činnosti. Programy CALL sa vyznačujú tým, že študent má vysoký stupeň kontroly nad priebehom učenia (môže niektoré materiály preskočiť alebo sa vrátiť k tým, ktoré už študoval predtým a podobne).⁴⁹

Internet sa na druhej strane považuje za akúsi bránu do sveta autentickej komunikácie. Umožňuje elektronickú komunikáciu pomocou e-mailov, alebo rôznych iných programov, vďaka čomu sa môže realizovať autentická komunikácia medzi študentami alebo rodenými hovoriacimi cieľového jazyka po celom svete. Tento prístup k výučbe sa od prvých dvoch fáz líši (mimo iného) tým, že programy CALL majú za cieľ reagovať na spontánnu a zmysluplnú

⁴⁵ DAVIES, G. *Computer Assisted Language Learning: Where are we now and where are we going?* [online]. Futurelab, 2003 [cit. 2020-5-10]. Dostupné z: http://www.camsoftpartners.co.uk/docs/Futurelab_CALL_Article.htm

⁴⁶ WARSCHAUER, M., HEALEY, D. *Computers and language learning: An overview*. Language Teaching. 1998, s. 57.

⁴⁷ WARSCHAUER, M. *Computer-assisted language learning: An introduction* [online]. V S. Fotos, Multimedia language teaching. Tokyo: Logos International, 1996 [cit. 2020-5-15]. Dostupné z: <https://sllc.ucalgary.ca/Brian/BibWarschauer.html>, s. 3–20.

⁴⁸ Taktiež, s. 3–20.

⁴⁹ Taktiež, s. 3–20.

komunikáciu a zahŕňať prirodzené komunikačné cvičenia, ktoré nie sú postavené na obmedzených možnostiach vstupu a výstupu.⁵⁰

Bax vo svojej štúdií poskytuje kritický pohľad na Warschauerovo rozčlenenie jednotlivých prístupov na fázy a ich datovanie. Pripomína, že s každým novým prístupom predchádzajúce prístupy pokračujú, a že jednotlivé prístupy spolu v súčasnosti často koexistujú. Z toho dôvodu považuje za nezmyselné hovoriť o daných prístupoch ako o „fázach,“ ktoré sú rozdelené do presne vymedzených časových období.⁵¹

V ďalšej časti sa bližšie zameriam na precvičovanie cudzieho jazyka v CALL a limitácie CALL, kvôli ktorým je implementácia integračného prístupu do vzdelávacieho procesu CALL stále problematická.

2.6. Precvičovanie cudzieho jazyka v CALL

Thornbury uvádza, že precvičovanie slovnej zásoby by malo nasledovať až po predstavení slovnej zásoby, aby boli študenti už zoznámení s novými slovami.⁵² Hlavným cieľom precvičovania slovnej zásoby je, aby sa nové slová dostali do pasívnej slovnej zásoby a následne do aktívne používanej slovnej zásoby študenta. To znamená, že si študent dané slová zapamätá a bude ich vedieť použiť v adekvátnej situácii.⁵³ Aktívna slovná zásoba zahŕňa význam a formu slova. Študent musí vedieť, kedy dané slovo použiť (kontext), ale aj ako ho napísať či vysloviť.⁵⁴

Ako vieme z predchádzajúcej podkapitoly, pôvodné vzdelávacie materiály CALL boli primárne zamerané na precvičovanie jazyka pomocou jednoduchých učebnicových úloh. S postupným vývojom technológií sa prešlo k interaktívnym multimediami prezentáciám so zvukom, animáciou a videom. Beatty pripomína, že aj napriek vývoju technológií možno stále naraziť na rovnaké typy cvičení, ktoré boli typické pre behaviorálnu fázu CALL. Rozdiel môže byť jedine v tom, že cvičenia obsahujú vizuálne stimulujúce médiá.⁵⁵

⁵⁰ Taktiež, s. 3–20.

⁵¹ BAX, S. *CALL—past, present and future*. System. 2002, s. 16.

⁵² THORNBURY, S. *How to teach vocabulary*. Essex: Pearson Education ESL. 2002, s. 93.

⁵³ BUTOROVÁ, Z. *Výuka slovní zásoby pomocí interaktivní tabule*. Diplomová práca. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. 2010, s. 27.

⁵⁴ Taktiež, s. 27.

⁵⁵ BEATTY, K. *Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning*. 2.vyd. Harlow: Pearson/Longman. 2010, s. 12.

Beatty venuje určitú časť svojho výskumu vplyvu počítačových simulácií na výučbu jazykov.⁵⁶ Glover definuje simuláciu ako napodobňovanie skutočných aktivít a procesov v bezpečnom prostredí. Študent môže resetovať „scenár“ a vyskúšať alternatívne stratégie a prístupy.⁵⁷ Podľa Beattyho táto možnosť voľby pre študentov vytvára priestor na skúmanie rôznych variant odpovedí a ich dôsledkov. Študenti sa tak učia prostredníctvom častého vytvárania chýb bez toho, aby ich to ohrozovalo. Na druhej strane môžu simulácie, ktoré umožňujú opakované pokusy znížiť pozitívny stres, ktorý často podporuje učenie; študenti si uvedomujú, že nezáleží na tom, či robia chyby, a tak sa nemusia snažiť dosahovať lepšie výsledky. Tento problém do určitej miery rieši hodnotiaci systém, ktorý sleduje mieru úspešnosti študenta. To však tiež nezaručuje motiváciu k lepším výsledkom.⁵⁸ Simulácie reálneho sveta odkazujú na integračnú fázu CALL, nakoľko vyžadujú podstatne zložitejšiu technológiu ako prvé dva prístupy CALL (pozri kapitolu 2.1.).

Podľa Barešovej sa za hlavný znak vzdelávacieho online kurzu považuje interaktivita a spätná väzba.⁵⁹ Beatty definuje interaktivitu ako softvérový program, v ktorom má študent určitý stupeň výberu, napríklad pri otázkach s viacerými možnosťami odpovedí alebo pri otázkach s odpoveďami typu pravda/nepravda. Uvádza, že pri prepracovanejších interaktívnych vzdelávacích programoch môže študent vstúpiť do simulovaného sveta a robiť rozhodnutia, ktoré ovplyvňujú smer učenia. Môže napríklad čítať simulované noviny alebo sa „rozprávať“ s rôznymi postavami.⁶⁰ Warschauer však pripomína, že dnešné počítačové programy zatiaľ nie sú dostatočne inteligentné na to, aby boli skutočne interaktívne.⁶¹

Meskill v roku 2002 uviedla funkcie počítača pri výučbe jazykov a rozdelila ich podľa toho, čo počítač dokáže, a čo nie:⁶²

⁵⁶ Taktiež, s. 21–25.

⁵⁷ GLOVER, I. *Simulation: An Approach to Teaching and Learning* [online]. Technology Enhanced Learning at SHU, 2014 [cit. 2020-5-8]. Dostupné z: <https://blogs.shu.ac.uk/shutel/2014/07/23/simulation-an-approach-to-teaching-and-learning/>

⁵⁸ BEATTY, K. *Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning*. 2. vyd. Harlow: Pearson/Longman. 2010, s. 22-23.

⁵⁹ BAREŠOVÁ, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: VOX. 2011, s. 27.

⁶⁰ BEATTY, K. *Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning*. 2. vyd. Harlow: Pearson/Longman. 2010, s.13.

⁶¹ WARSCHAUER, M. *Computer-assisted language learning: An introduction* [online]. V S. Fotos, Multimedia language teaching. Tokyo: Logos International, 1996 [cit. 2020-5-15]. Dostupné z: <https://sllc.ualgary.ca/Brian/BibWarschauer.html>, s. 3–20.

⁶² MESKILL, C. *Teaching and Learning in Real Time: Media Technologies and Language Acquisition*. Athelstan Publications. 2002, s.122.

Počítač dokáže:	Počítač nedokáže:
posúdiť vopred určené správne alebo nesprávne odpovede (napr. výber z viacerých odpovedí a vyplnenie medzier),	posúdiť neočakávaný vstup,
poskytnúť okamžitú , ale pevne stanovenú spätnú väzbu, návrhy a povzbudenie,	poskytnúť individualizovanú spätnú väzbu nad rámec vopred definovaných inštrukcií,
poskytnúť autentické informácie prostredníctvom multimédií - texty, obrázky, zvuky, videá a animácie,	zapojiť žiaka do hlbšej diskusie , ktorá je charakteristická pre komunikáciu tvárou v tvár,
motivovať k vytrvalosti v úlohách, zaznamenať písanie, rozprávanie a pokrok v učení.	motivovať k intenzite a kvalite zapojenia sa , čo je charakteristické pre ľudskú interakciu.

Tabuľka 1 Funkcie počítača z hľadiska výučby cudzieho jazyka

Aj napriek tomu, že sú údaje v tabuľke staré viac ako 18 rokov, stále sú do určitej miery aktuálne – od počítačov nemôžeme očakávať úplnú simuláciu ľudskej inteligencie, preto je aj výučba jazykov prostredníctvom nich stále obmedzená.

V nasledujúcej časti sa pozriem na konkrétne výskumy, ktorých cieľom bolo zistiť vplyv počítačov na akvizíciu slovnnej zásoby.

2.7. Výskumy zamerané na výučbu slovnnej zásoby v CALL

Podľa Khoshnouda a Karbalaieho používanie počítačov pri výučbe slovnnej zásoby výrazne zvyšuje efektivitu osvojovania slovnnej zásoby. Svoju teóriu podložili výskumom, v ktorom zistili, že žiaci, ktorí využívali počítače pri učení sa slovnnej zásoby získali na retenčnom teste lepšie výsledky ako tí, ktorí sa podrobili tradičnej metóde výučby slovnnej zásoby.⁶³ Retenčný test zisťoval, koľko cudzích slov si študenti zapamätali po určitom časovom odstupe od ich učenia.

Eizadpanah a Ghaedrahmat uvádzajú, že učenie sa slovnnej zásoby pomocou počítača má pozitívny vplyv na akvizíciu slovnnej zásoby stredne pokročilých študentov angličtiny ako cudzieho jazyka a dospeli k záveru, že sa prostredníctvom elektronického vzdelávania posilňuje

⁶³ KHOSHNOUD, K., KARBALAEI, A.R. *The Effect of Computer Assisted Language Learning (CALL) Program on Learning Vocabulary among EFL Left and Right Hemispheric Dominant Learners*. European Online Journal of Natural and Social Sciences. 2015, s. 772.

dlhodobá pamäť.⁶⁴ S tým tiež súhlasí výskum Chuna a Plassa, ktorý bol zameraný na skúmanie efektívnosti multimediálnych prvkov pri nadobúdaní novej slovnej zásoby. Tohto výskumu sa zúčastnili študenti druhého ročníka nemčiny, ktorí používali multimediálnu aplikáciu Cyberbuch, ktorá ponúka rôzne typy multimediálnych prvkov (obrázky, text a videá). Z výsledkov vyhodnotili, že akýkoľvek druh multimédií, ktorý pôsobí ako sprostredkovateľ obsahu učebnej látky, pomáha pri učení a zapamätaní si nových cudzích slov.⁶⁵

Na druhej strane Kaya zistil, že neexistujú žiadne významné rozdiely medzi elektronickými metódami, konvenčnými a kombinovanými prístupmi, pokiaľ ide o ich vplyv na výsledky študentov.⁶⁶ Shokrpour, Mirshekari a Moleshi však uvádzajú, že je potrebné urobiť väčší výskum, ktorý by poskytoval jasnú predstavu o vplyve elektronického vzdelávania na získavanie novej slovnej zásoby.⁶⁷

⁶⁴ GHAEDRAHMAT, M., EIZADPANA, J. *Teaching vocabulary electronically: Does it work for Iranian intermediate EFL learners?*. Research Journal of English Language and Literature (RJELAL). 2014, s. 16–28.

⁶⁵ CHUN, D. M., PLASS, J. L. *Effects of Multimedia Annotations on Vocabulary Acquisition*. The Modern Language Journal. 1996, s. 183–198.

⁶⁶ KAYA, T. *The effectiveness of adaptive computer use for learning vocabulary*. Flagstaff, AZ: Northern Arizona University, 2006, s. ii.

⁶⁷ SHOKRPOUR, N. et al. *Learning vocabulary electronically: Does computer assisted language learning (CALL) instruction have any impacts on iranian efl learners?*. Cogent Education. 2019, s. 1–20.

3. Analýza vybraných kurzov fínčiny

3.1. Metodika riešenia práce

Cieľom tejto práce bolo zistiť, aké možnosti pre štúdium slovnej zásoby ponúkajú súčasné e-learningové kurzy, ktoré učia fínčinu ako cudzí jazyk. Cieľom bolo ďalej v týchto kurzoch preskúmať a porovnať metódy predstavovania slovnej zásoby, precvičovania a spätnej väzby, aké majú vo výučbe slovnej zásoby výhody a nevýhody, čo im chýba a v čom sú dobré.

3.2. Vyhľadávanie a kritériá pre výber kurzov

Najprv som sa zamerala na vyhľadávanie kurzov, ktoré vyučujú fínsky jazyk. Je dôležité poznamenať, že zatiaľ neexistujú slovenské ani české e-learningové kurzy, ktoré by sa zameriavali na výučbu fínskeho jazyka (v prípade, že neberieme do úvahy tie kurzy, ktoré sú dostupné len pre študentov určitej školy/univerzity). Z toho dôvodu som kurzy vyhľadávala pod anglickým pojmom „*Finnish language online course*.“ Anglický jazyk je jedným z najpoužívanejších jazykov sveta a učí sa na takmer každej škole v Českej a Slovenskej republike, čo ma doviedlo k záveru, že by e-learningové kurzy v angličtine nemuseli predstavovať problém pre väčšinu študentov. Výučba v angličtine však môže proces učenia podstatne sťažiť; študent si musí vytvárať väzby nie len medzi materským jazykom a fínčinou, ale aj medzi anglickým jazykom.

Vyhľadávanie prinieslo pomerne veľké množstvo výsledkov. Výber kurzov som preto obmedzila len na tie kurzy, ktoré sú dostupné zadarmo, a na tie, ktoré sú interaktívne – vyžadujú aktívne zapojenie sa do učenia vo forme rôznych cvičení s okamžitou spätnou väzbou. Tým pádom boli vylúčené kurzy, ktoré obsahovali študijný materiál postavený len na čítaní alebo počúvaní, ktoré by vyžadovali najmä pasívny prístup študenta. Ďalšie kurzy boli vylúčené z dôvodu dlhodobého neaktualizovania obsahu (napríklad *Tavataan Taas!*, *Uuno*) a dostupnosti len pre študentov fínskych škôl/univerzít.

Na základe spomenutých kritérií bolo vybraných osem kurzov (tabuľka 2), ktoré možno rozdeliť do dvoch kategórií: prvou sú kurzy, ktoré sa zameriavajú na všetky jazykové zručnosti (písanie, čítanie, počúvanie, rozprávanie), druhou kategóriou sú kurzy, ktoré sa primárne zameriavajú na jednu konkrétnu oblasť (čítanie s porozumením, slovná zásoba). Tieto kurzy majú spoločné to, že sa úplne alebo čiastočne zameriavajú na výučbu slovnej zásoby, a to, že sú určené najmä pre začiatočníkov. Výnimkou sú jedine kurzy *Supisuomea*, *Ymmärrä suomea*

a *Opiskele suomea*, ktoré sú vo fínskom jazyku, a teda vyžadujú pokročilejšie znalosti finčiny. Zvyšok kurzov je v anglickom jazyku.

Názov kurzu	Rok vzniku	Jazyk výuky	Zameranie
A Taste of Finnish (www.tasteoffinnish.fi)	2015	anglický	jazykové zručnosti
Venla (www.venla.info)	2005	anglický	jazykové zručnosti
Supisuomea (www.yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/15/supisuomea)	2015	fínsky	jazykové zručnosti
Ymmärrä suomea! (www11.edu.fi/yymarra)	Nezverejnený	fínsky	čítanie s porozumením
Opiskele suomea (www.moninet.rovala.fi/opiskelesuomea/.fi)	2014	fínsky	čítanie s porozumením
Memrise – Beginner’s Finnish (www.memrise.com)	Nezverejnený	anglický	slovná zásoba
Clozemaster (www.closemaster.com)	2017	anglický	slovná zásoba
Loecsen (www.loecsen.com)	2004	anglický	slovná zásoba

Tabuľka 2 Výber kurzov a ich stručná identifikácia

3.3. Kritériá pre hodnotenie vybraných kurzov

Skúmanie kurzov bolo založené na určitých vopred stanovených kritériách. Heil, Wu, Lee a Schmidt vo svojom výskume, ktorý bol zameraný na hodnotenie mobilných aplikácií vyučujúcich anglický jazyk, vymedzili niekoľko kritérií na ich vyhodnocovanie.⁶⁸ Kritériá ako spôsob precvičovania cudzieho jazyka (v kontexte alebo v izolácii), typy spätnej väzby, typy cvičení a interakcia používateľa s aplikáciou sa hodili aj pre môj výskum, preto som ich prevzala a zároveň doplnila o ďalšie kritérium, ktorým je predstavovanie slovnej zásoby. Toto kritérium som rozdelila na dve časti; prvá časť pojednáva o spôsobe predstavovania novej slovnej zásoby (napr. prostredníctvom dialógov), druhá časť sa venuje poradiu prezentovania jednotlivých zložiek slovnej zásoby, a teda či sa slovná zásoba prezentuje od formy k významu alebo naopak. Cieľom tohto kritéria bolo zistiť, aké poradie prezentácie jednotlivých zložiek

⁶⁸ HEIL, C. R. et al. *A Review of Mobile Language Learning Applications: Trends, Challenges, and Opportunities*. The EuroCALL Review. 2016, s. 36.

slovnej zásoby prevláda, a či sa v prípade prezentovania formy slova ako prvej, uvádza forma do kontextu.

V skratke som pre hodnotenie jednotlivých kurzov použila kritériá uvedené v tabuľke 3. Úzko súvisiace kritériá som vyznačila rovnakou farbou. Kritériá na vyhodnocovanie možno rozdeliť do troch hlavných kategórií: (1) predstavovanie slovnej zásoby, (2) precvičovanie slovnej zásoby (zahŕňajúce aj typy cvičení a spätnú väzbu) a (3) interakcia používateľa s kurzom. Je dôležité poznamenať, že podkritériá sa navzájom nevyklučujú, čo umožňuje viacnásobný výber podkritéria v rámci konkrétnej otázky. Napríklad jeden kurz môže predstavovať slovnú zásobu aj v kontexte, aj v izolácii.

Kritériá	Podkritériá a vysvetlenie
Predstavovanie novej slovnej zásoby	<p>v kontexte</p> <p>dialógy</p> <p>pasáže</p> <p>príkladové vety</p> <p>videá</p> <p>v izolácii</p> <p>slovník</p> <p>obrázky</p>
Predstavovanie novej slovnej zásoby	<p>od významu k forme</p> <p>od formy k významu</p>
Precvičovanie slovnej zásoby	<p>v kontexte – vyžaduje od používateľa vybrať, písať alebo hovoriť slová alebo vety tak, že ich vloží do kontextu iných slov</p> <p>v izolácii – vyžaduje od používateľa vybrať, písať alebo hovoriť jednotlivé slová bez toho, aby ich umiestňoval do kontextu iných slov</p>
Typy cvičení	<p>výber – výber z viacerých možností odpovedí</p> <p>spojovanie, priradenie – priradenie slova/frázy k obrázku</p> <p>presunutie – presunutie časti textu alebo obrázka na správnu pozíciu</p> <p>preklad – vybrané/napísané slová vo finčine zodpovedajú významu v angličtine a naopak</p> <p>doplnenie – doplnenie vhodného slova do medzery v texte</p>

Opravná spätná väzba	<p>zvukové efekty – zvuk označuje správnosť odpovede</p> <p>vizuálna spätná väzba – vizuálny stimul označuje správnosť odpovede</p> <p>textové opravy – ak je odpoveď nesprávna, poskytnú sa krátka textová korekcia</p> <p>textové vysvetlenia – poskytnú sa textové vysvetlenie uvádzajúce odôvodnenie správnosti odpovede</p> <p>žiadne – neposkytnú sa žiadna spätná väzba o správnosti odpovede</p>
Interakcia používateľa s kurzom	<p>Výstup a vstup vo forme písmen a textu – ako ho používateľ prečíta, napíše (to zahŕňa výber alebo napísanie na klávesnici) alebo počuje.</p> <p>Vstup a výstup je rozdelený do kategórií podľa dĺžky a typu:</p> <p>slová – jednotlivé slová a frázy, ktoré nie sú vo vetách</p> <p>vety</p> <p>pasáže – text dlhší ako jedna veta</p> <p>dialógy – konverzácia medzi dvoma alebo viacerými rečníkmi</p>

Tabuľka 3 Kritériá pre vyhodnocovanie kurzov

Po výbere kurzov a stanovení si kritérií na vyhodnocovanie som podnikla ďalšie dva kroky: (1) preskúmala a porovnala som jednotlivé kurzy v rámci kritérií uvedených vyššie, (2) na základe čoho som kurzy vyhodnotila. K prvému kroku sa dostanem v nasledujúcej kapitole.

4. E-learningové kurzy fínčiny

V tejto kapitole budem skúmať osem vybraných kurzov. Pre lepšie porovnanie a ucelenú predstavu o tom, aké metódy výučby poskytujú jednotlivé e-learningové kurzy fínčiny, budem najprv popisovať každý kurz z hľadiska predstavovania slovnej zásoby. Potom sa zameriam na precvičovanie slovnej zásoby (v kontexte alebo v izolácii), typy cvičení a spätnú väzbu. Nakoniec sa pozriem na kurz ako celok (v rámci predstavovania a precvičovania študijného materiálu), čím sa dostanem k tretej kategórii, a teda k interakcii používateľa s kurzom.

Kurzy budem hodnotiť v tomto poradí: A Taste of Finnish, Venla, Supisuomea, Ymmärrä suomea, Opiskele suomea, Memrise – Begginer's Finnish, Loecsen a Clozemaster.

4.1. Predstavovanie slovnej zásoby

V tejto časti predstavím, porovnam a rozoberiem metódy, ktoré využívajú jednotlivé kurzy na predstavovanie novej slovnej zásoby. Tiež analyzujem obsah študijného materiálu a poradie zložiek slovnej zásoby pri jej prezentovaní.

4.1.1. *A Taste of Finnish*

Kurz študentom umožňuje nadobudnúť slovnú zásobu vhodnú pre každodenné situácie, nakoľko je založený na určitom fiktívnom príbehu, ktorý sa viaže ku každodennej realite. Kurz *A Taste of Finnish* je prevažne zameraný na gramatiku fínčiny, avšak každá lekcia (je ich 10) okrem gramatických fenoménov, postupne predstavuje o niečo komplikovanejšiu a pokročilejšiu slovnú zásobu a frázy. Slovnú zásobu uvádza do kontextu, najčastejšie prostredníctvom dialógov, príkladových viet a slovníka. V kurze sú zároveň zapojené aj multimediálne prvky (zvukové nahrávky, obrázky), ktoré sú typické pre súčasnú integračnú fázu CALL. Dialógy sú podporované zvukovými nahrávkami, ktoré umožňujú počuť správnu výslovnosť slov a následne ich zopakovať zároveň s počítačom. Študenti tak nemusia byť ani pri predstavovaní slovnej zásoby „len“ pasívnymi pozorovateľmi, nakoľko sa môžu aktívne zapojiť do učenia. V tomto kurze sa vychádza od formy, ktorá je prezentovaná v kontexte, k významu, ktorý je daný slovníkom alebo príkladovými vetami s anglickým prekladom.

Kurz obsahuje veľké množstvo dialógov a príkladových viet, čo znamená, že zároveň umožňuje opakované vystavenie sa slovám v rôznych kontextoch. Napríklad slovo „hyvä“ (*dobré, dobrý, láskavý, milý, ...*) sa v rámci jednej kapitoly vyskytuje celkom 19 krát (ako izolovaná jednotka alebo v kontexte). To znamená, že je študent vystavený slovu opakovane, čím sa dané slovo jednoduchšie zaradi do jeho aktívnej slovnej zásoby. Tento proces je zväčša

nevedomý a jedná sa teda o náhodné učenie. Ďalej je možné vďaka opakovaným expozíciám slova získať povedomie o významovej rovine daného slova, ktorá sa častokrát mení vzhľadom na kontext, v ktorom sa slovo použije. Pre lepšie znázornenie uvediem tri príklady slova „hyvä“ v rôznych kontextoch:

1)

Inga: Haluatko sokeria tai maitoa? (*Chceš cukor alebo mlieko?*)⁶⁹

Juan: Sokeria, kiitos. Ei maitoa. (*Cukor, ďakujem. Nechcem mlieko.*)

Inga: Tässä, **ole hyvä**. (*Tu, nech sa páči.*)

Juan: Kiitos. (*Ďakujem.*)

2)

Ville: Menkää taksilla! (*Podme taxikom!*)

Teija: Taksillako? Oletko hassu? Kuka maksaa? Sinäkö? (*Taxikom? Blázniš? Kto ho bude platiť? Ty?*)

Ville: Noo... vitsi. (*No... to bol vtip.*)

Teija: Joo **hyvä** vitsi! Taksi maksaa paljon. Me menemme ratikalla. Pysäkki on aivan asuntolan edessä. (*Áno, dobrý vtip! Taxik stojí veľa. Ideme električkou. Zastávka je priamo pred internátom.*)

3)

Teija: Huomenta kaikki! Mitä kuuluu? (*Dobré ráno všetci! Ako sa máte?*)

Inga: Hei Teija. Kiitos **hyvä**. (*Ahoj Teija. Ďakujem, mám sa dobre.*)

Na základe uvedených príkladov môžeme konštatovať, že je kontext pre pochopenie významu slova zásadný. V týchto príkladoch sa stretávame s tromi rôznymi variantami jediného slova „hyvä“, a to v rámci frázy (nech sa páči), vo forme adjektíva (dobrý), ktoré je myslené ironicky (Teija si v skutočnosti nemyslí, že vtip bol dobrý, ale naopak) a adverbia (dobre), čo nám umožňuje vidieť dané slovo v rôznych kontextoch a zároveň zlepšiť kvalitu vedomostí o cieľovom slove. Tiež si môžeme všimnúť vzťah medzi slovami, ktoré sa vyskytujú spoločne. Napríklad v príklade 1) sa slovo „hyvä“ nachádza v rámci frázy „ole hyvä“, ktorá je zložená zo slov „olla + hyvä“ (byť + dobrý). Táto fráza sa používa napríklad vtedy, keď sa niekomu niečo ponúka/dáva.

Pomocou metód využitých v tomto kurze môžeme získať povedomie nielen o forme (grafickej a zvukovej) a význame, ale aj o „kontextových“ vlastnostiach slova, o ktorých sa pojednávalo v teoretickej časti tejto práce (pozri kapitolu 2.1.).

Positívne hodnotím tipy samotného autora pre používanie finčiny, ktorý napríklad uvádza rôzne spôsoby, ako sa niekomu predstaviť: Minä olen...(*Ja som...*), Olen... (*Som...*),

⁶⁹ Uvedené preklady sú moje vlastné

Minun nimi on...(Moje meno je...), alebo v akých situáciách je vhodné použiť konkrétne slovo, frázu.

4.1.2. Venla

Kurz *Venla* a kurz *A Taste of Finnish* sú ako jediné zo skúmaných kurzov koncipované veľmi podobne (obsahujú lekcie s podobným obsahom). *Venla* tiež kombinuje techniky dialógov, príkladových viet a slovníka. Za každým dialógom (forma) sa nachádza zoznam použitých slov v lekcií s anglickým prekladom (význam). Dialógy sú znázornené len graficky. Na rozdiel od kurzu *A Taste of Finnish* obsahuje podstatne menej dialógov, a teda aj menej možností pre náhodné učenie sa slov v kontexte.

Na druhej strane je *Venla* viac zameraná na úmyselné učenie sa slovnej zásoby, nakoľko poskytuje podstatne viac úloh zameraných na precvičovanie slovnej zásoby. Dôvodom je aj to, že okrem všeobecných lekcíí obsahuje kategóriu venujúcu sa primárne základnej slovnej zásobe. V tejto časti kurzu je väčšina slov prezentovaná v izolácii vo forme obrázkov. Pomocou obrázkov je vyjadrený len význam konkrétnych vecí, to znamená, že nedodávajú predmetu žiadny kontext. Niektoré slová sú okrem obrázkov podporované aj zvukom, čo umožňuje upevňovanie a zlepšovanie fínskej výslovnosti daného slova tým, že sa môže vstup prijať opakovane. Získavame teda pojem o význame daných slov a tiež o grafickej a zvukovej podobe slova.

Obrázky sú jedna z metód, ktorou je možné vysvetliť význam nového slova jasne a jednoducho. Navyše, ako je napísané v teoretickej časti tejto práce, používanie multimédií, ako sú napríklad obrázky, pomáha pri učení a zapamätaní si nových slov (pozri kapitolu 2.6.). Obrázky ale stále predstavujú význam slova v izolácii, čo znamená, že sa nám slovo neukazuje v kontexte a nepribližuje sa nám tak povedomie o tom, ako sa používa. Zároveň sa obrázkami nedajú vyjadriť všetky slová, nakoľko pri abstraktnejšej slovnej zásobe by použitie obrázkov na vysvetlenie významu pravdepodobne nestačilo. Konkrétne predmety však dokážu vyjadriť celkom jednoznačne.

4.1.3. Supisuomea

V tomto kurze sú najviac využívané integračné prvky, ktoré sú typické pre súčasný moderný prístup k výučbe jazykov pomocou počítača. Kurz obsahuje najmä vizuálne stimulujúce multimédia, ako sú obrázky a videá. Videá väčšinou obsahujú autentické rozhovory dvoch alebo viacerých rečníkov, ktoré zahŕňajú tematické okruhy základnej slovnej zásoby, ako

napríklad počasie, rodina, dni v týždni, čísla a podobne. Ku každému videu je priložený textový prepis, čo umožňuje zdokonaľovanie dvoch jazykových zručností súčasne (počúvanie a čítanie). Dialógy sú v tomto kurze posunuté na ešte vyššiu úroveň ako dialógy v kurzoch *Venla* a *Taste of Finnish*, nakoľko poskytujú kombináciu vizuálnych a zvukových médií, a zároveň poskytujú autentický študijný materiál vo fínskom jazyku.

Prostredníctvom videí s textovým prepisom sa v tomto kurze študent vystavuje cieľovým slovám nielen v širšom kontexte, ale aj opakovane. Ako príklad môžeme uviesť slovo „perhe“ (*rodina*), ktorému je študent vystavený iba v jednom videu presne 25 krát, čo je viac než uvádza Teng spolu so Schmitom a van Zeelandom, že je potrebné pre zaradenie slova do aktívnej slovnej zásoby⁷⁰ (pozri kapitolu 2.3.). Zároveň, počúvanie hovoreného slova v kontexte prostredníctvom videí vyžaduje od študenta o niečo aktívnejší prístup ako napríklad čítanie textu. Študent nepočúva len „príbeh“, ale vníma aj spôsob, akým sa príbeh rozpráva; vníma napríklad tón hlasu, sleduje pohyby tela rečníka a podobne. Inými slovami, spracováva aj verbálne, aj neverbálne informácie, čo zároveň umožňuje jednoduchšie hádanie významu slova z kontextu.

Kurz okrem predstavovania slovnej zásoby pomocou multimédií využíva metódu synonym a antonym, ktorú Thornbury považuje za veľmi prínosnú.⁷¹ Význam nových slov sa vysvetľuje rýchlym spôsobom a študent si tak môže jednoducho vytvoriť väzby medzi novým a už známym slovom. Vysvetlenie je naozaj jednoduché: „huono“ (*zlý*) je opak slova „hyvä“ (*dobrý*). V prípade, že slovo „hyvä“ už poznáme, dokážeme si slovo „huono“ ľahšie zaradiť do mentálneho slovníka. Táto vedomosť nezaručuje, že sa slovo zapamätá, ale skôr, že sa jeho význam jednoduchšie pochopí. Touto metódou teda môžeme získať pojem iba o význame neznámych slov a ich grafickej podobe (ako sa dané slovo píše).

Široký kontext, ktorý kurz poskytuje, dáva priestor najmä náhodnému učeniu sa slov, kde sa používateľ zoznamuje hlavne s formou nových slov a ďalšími vlastnosťami slova, ktoré sú závislé od kontextu (pozri kapitolu 2.1.).

4.1.4. *Ymmärrä suomea*

Kurz *Ymmärrä suomea* neposkytuje žiadne multimediálne prvky (obrázky, audio, videá), ktoré sa využívali pri vyššie spomenutých kurzoch. Slovná zásoba sa uvádza iba v kontexte

⁷⁰ SCHMITT, N., VAN ZEELAND, H. Incidental vocabulary acquisition through L2 listening: A dimensions approach. *System*. 2013, s. 609–624.

⁷¹ THORNBURY, S. *How to teach vocabulary*. Essex: Pearson Education ESL. 2002, s. 87.

zmysluplných dlhých textových celkov (pasáží alebo dialógov) rozdelených do odsekov. Povaha kurzu sa dá preto zaradiť do pomedzia medzi behaviorálnym a komunikačným prístupom CALL.

Pre pochopenie významu neznámych slov je možné využiť metódu odvodzovania slov z kontextu alebo prejsť do časti „tekstikohtainen sanasto“ (*slovná zásoba z textu*), ktorá obsahuje zoznam všetkých použitých slov v danom texte s anglickým prekladom. Kurz teda vychádza od formy slova k významu slova, ktorý je sprostredkovaný slovníkom s anglickým prekladom. Slovník však nevytvára u používateľa potrebu ani motiváciu premýšľať nad významom slova. Na druhej strane je pre úspešné odvodzovanie významu slova z kontextu potrebné mať osvojenú už dostatočne veľkú slovnú zásobu (pozri kapitolu 2.3.).

Z toho dôvodu si myslím, že sa kurz *Ymmärrä suomea* nehodí pre študentov, ktorí s finčinou ešte len začínajú, nakoľko môže čítanie dlhého textu bez pochopenia väčšiny slov pôsobiť vyčerpávajúco a namáhavo, a to aj napriek tomu, že sa dajú neznáme slová vyhľadať v slovníku. Naopak je podľa môjho názoru vhodný pre tých študentov, ktorí by chceli začať s čítaním súvislých fínskych textov.

4.1.5. Opiskele suomea

Tento kurz je rovnako ako kurz *A Taste of Finnish* založený na určitom príbehu. Predstavuje slovnú zásobu od formy slova k jeho významu, kde sa forma prezentuje rovnako ako v kurze *Ymmärrä suomea* v kontexte pasáží či dialógov.

Textová forma je doplnená o video kombinujúce zvuk a obrázky, ktoré sa týkajú danej témy. Obrázky vo videu prezentujú význam len niektorých slov použitých v texte. Napríklad, ak sa hovorí o tom, čo muž robí, ukáže sa len obrázok muža, ale nie činnosť, ktorú vykonáva. Kurz pri predstavovaní slovnej zásoby teda prepája najmä zvukovú podobu slova s grafickou. Význam neznámych slov možno nájsť v slovníku, ktorý uvádza anglický preklad slov.

V jednotlivých textoch môžeme podobne ako v kurze *Ymmärrä suomea* využiť metódu odvodzovania významu z kontextu. Slová aj nakoľko majú rovnakú formu, môžu znamenať inú vec v inom kontexte. Čím väčšiemu množstvu textov sa vystavíme, tým jasnejšiu máme predstavu o použití a hĺbke jednotlivých slov. Zatiaľ čo by sme sa z textu v kurze *Ymmärrä suomea* mohli naučiť (zo slovníku alebo z kontextu), že slovo „mies“ znamená *muž*, v kurze *Opiskele suomea* sa zoznamujeme so slovom „mies“ pod významom *manžel*. Pre lepšiu ilustráciu uvediem oba výskyty slova „mies“ v rozdielnych kontextoch:

- **Mies** v texte kurzu *Ymmärrä suomea*:

Nyt hänellä on kiire kotiin. Hän juoksee bussipysäkille. Yhtäkkiä hän liukastuu ja kaatuu kadulle. Kun hän yrittää nousta, hän ei pääse ylös, koska vasemmassa nilkassa on valtava kipu. Hän pyytää vieressä seisovalta **mieheltä** apua. **Mies** soittaa kännykällä ambulanssin.

(Teraz sa ponáhľa domov. Beží na autobusovú zastávku. Zrazu sa šmykne a spadne na zem. Keď sa snaží vstať, nemôže, pretože v jeho ľavom členku cíti nesmiernu bolesť. Požiada o pomoc muža, ktorý stojí vedľa neho. Muž zavolá sanitku.)

- **Mies** v texte kurzu *Opisekele suomea*:

Natalian **mies** on Timo Kiviniemi. Timo on suomalainen. Hän on 33 vuotta vanha. Timo puhuu suomea, englantia, norjaa ja vähän saamea... Natalialla ja Timolla on yksi lapsi.

(Natáliin manžel je Timo Kiviniemi. Timo je Fín. Má 33 rokov. Timo hovorí po fínsky, anglicky, nórsky a trochu sámsky... Natália a Timo majú jedno dieťa.)⁷²

V prvom príklade môžeme z kontextu odvodit', že slovo „mies“ odkazuje na *muža*, nakoľko sa jedná o náhodného človeka, muža, ktorý postáva na ulici. V druhom úryvku sa slovo „mies“ vzhľadom na kontext chápe ako *manžel*. Pod rovnakým významom, pod akým sa slová uvádzajú v texte, sa vyskytujú aj v slovníkoch s anglickým prekladom, ktoré sú súčasťou oboch kurzov. Slovník nám síce prezradí význam slova „mies“ ako izolovanej jednotky, ale jeho komunikačný význam, ktorý závisí od kontextu, nie je známy. Pre pochopenie hĺbky významu slova je preto, ako už vieme, dôležité uviesť nové slová alebo frázy do širšieho kontextu, ktoré všetky vyššie spomenuté kurzy úplne alebo čiastočne umožňujú.

4.1.6. *Memrise (Beginner's Finnish)*

Najprv podotknem, že kurzy *Memrise* vytvárajú jeho používatelia metódou takzvaného crowdsourcingu (t.j. všetci členovia stránky *Memrise* môžu prispievať obsahom do kurzu).⁷³ Kurzy sú tak prispôsobené individuálnym potrebám používateľov a zároveň je možné nájsť viac kurzov vyučujúcich fínsky jazyk. Pre tento výskum som si vybrala ten kurz, do ktorého je zapísaných najviac ľudí (konkrétne 49 600) – *Beginner's Finnish*.

⁷² Uvedené preklady sú moje vlastné

⁷³ ŁUCZAK, A. *Using Memrise in Legal English Teaching*. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric, 2017. s.141.

Memrise je zameraný na úmyselné učenie sa nových slov. Ako jediný zahŕňa aj sociálny aspekt, ktorý je príznačný pre súčasnú integračnú fázu CALL, nakoľko je tvorený komunitne a hocikto doňho môže prispievať relevantným obsahom. Zároveň je založený hlavne na drilovaní, čo je charakteristické pre behaviorálnu fázu CALL. *Memrise* je výborný príklad koexistencie viacerých prístupov k výučbe jazykov pomocou počítača v rámci jedného programu.

Kurz *Memrise (Beginner's Finnish)* pozostáva z vizuálnych, zvukových a obrazových médií. Pri prezentovaní nových slov využíva metódu slovných kartičiek (tzv. flashcards). Kartičky v kurze obsahujú prvých sto najfrekventovanejších fínskych slov. Ďalej kurz obsahuje základné pozdravy, dni v týždni, čísla a podobne. V kartičkách sa používateľ zoznamuje s novými slovami spolu s ich významom. Tieto slovné kartičky sú podporované zvukom, takže je zároveň prepojená grafická podoba so zvukovou podobou slova.

Nová slovná zásoba sa uvádza v izolácii, kurz však poskytuje možnosť zapamätania si problematickeho slova pomocou tzv. mémov. Mém sa v skratke definuje ako obrázok, video alebo text, ktorý sa rýchlo šíri na internete.⁷⁴ Mémy v *Memrise* väčšinou obsahujú:

- slovo v kontexte jednoduchej vety/viet (napríklad: „Missä pankkissa sinulla on tili?“
V ktorej banke máš účet?),
- obrázok, ktorý dáva predmetu význam alebo kontext (napríklad obrázok banky).

Kurz využíva techniku opakovanej expozície slova v izolácii, takže sa popri učení pripomínajú jednotlivé slová až dovtedy, kým používateľ nepreukáže úplnú znalosť daného slova. Precvičovaniu slovnej zásoby sa budem podrobnejšie venovať v nasledujúcej podkapitole.

4.1.7. Loecsen

V tomto kurze sa slovná zásoba prezentuje pomocou prekladu (anglického) a ilustrácií, ktoré sú podporované zvukom. Predstavuje sa najmä v izolácii alebo v minimálnom kontexte, ktorý študentovi umožňuje aspoň letmo vidieť ako nové slovo alebo nové slová použiť. Štruktúra kurzu je na rozdiel od kurzu *Memrise* podstatne obmedzenejšia (neobsahuje toľko funkcií a nie je tvorená komunitne), a využíva len jeden typ cvičenia.

⁷⁴ CHRISTENSSON, P. Meme Definition [online]. TechTerms. Sharpened Productions, 2011 [cit. 2020-5-20]. Dostupné z: <https://techterms.com/definition/meme>

Ilustrácie, ktoré by mali sprostredkovať význam sú častokrát veľmi nejednoznačné, takže sa dá spoliehať hlavne na preklad nových slov a fráz. Pomocou prekladu môžeme rovnako ako v kurze *Memrise* ihneď získať pojem o význame a grafickej a zvukovej podobe slova. Preklad sa považuje za najpoužívanejší prostriedok na predstavenie významu. Thornbury⁷⁵ však uvádza, že pri tejto metóde predstavovania slovnej zásoby môže študentovi trvať oveľa dlhšie, kým si osvojí nový výraz, pretože nad významom slova nemusí usilovne premýšľať. Opakom sú napríklad dialógy v kurzoch *A Taste of Finnish* alebo *Supisuomea*, v ktorých by študent musel zapájať viac kognitívneho myslenia na to, aby uhádol význam slova (v prípade, že by nepoužil slovník). Dôsledkom metódy prekladu teda môže byť slovo ťažšie zapamätateľné.

4.1.8. Clozemaster

Kurz *Clozemaster* neposkytuje žiadnu prezentáciu slovnej zásoby a rovno sa vrhá do jej precvičovania. Problém by tu mohol nastať vtedy, ak by mal používateľ malé alebo žiadne skúsenosti s fínskym jazykom, nakoľko by sa s novými slovami a s ich použitím nemohol dopredu zoznámiť. Pokročilejší študenti si naopak môžu upevňovať slovnú zásobu vďaka opakovaniu slov v kontexte.

Clozemaster využíva prístup úmyselného učenia slovnej zásoby, ktoré je založené na opakujúcich sa cvičeniach. Z toho dôvodu môžeme tento kurz zaradiť do prvej fázy CALL, nakoľko spĺňa niekoľko aspektov behaviorizmu: používateľ nemá kontrolu nad učením (nemôže jednotlivé slová preskočiť) a učenie je založené na častom precvičovaní slov v drilovacom formáte. Zároveň však uvádza slovnú zásobu do kontextu, čo si za cieľ kladie druhý a tretí prístup k výučbe jazykov (pozri kapitolu 2.5.). Precvičovaniu slovnej zásoby sa budem podrobnejšie venovať v nasledujúcej kapitole.

4.2. Precvičovanie slovnej zásoby

V tejto časti preskúmam, aké typy cvičení a druhy spätnej väzby využívajú jednotlivé kurzy pre aktivity spojené s precvičovaním nových slov vo fínčine.

4.2.1. A Taste of Finnish

Kurz *A Taste of Finnish* obsahuje cvičenia, ktoré začleňujú nové slová primárne do kontextu jednoduchých viet. Najčastejšie využíva mechaniku výberu správnej odpovede z vopred

⁷⁵ THORNBURY, S. *How to teach vocabulary*. Essex: Pearson Education ESL. 2002, s.78.

pripravených možností a mechaniku presunutia slov alebo jednoduchých viet na správne pozície.

Používateľ sa môže stretnúť s úlohami, v ktorých má presunúť časti textu (najčastejšie iba slová) do prázdneho miesta vo vetách tak, aby dávali zmysel. Cvičenie spravidla obsahuje 3–5 výrazov, ktoré sa doplňujú do rovnakého počtu uvedených viet. Tento druh úlohy vyžaduje ako rozoznanie slov (porozumenie ich významu), tak ešte výber medzi nimi podľa vopred daného pravidla. Existuje viacero variant tohto cvičenia. Napríklad sa v úlohe vyskytuje niekoľko odpovedí, ku ktorým má používateľ priradiť hodiace sa otázky. Cieľom tohto cvičenia je zistiť či používateľ rozumie tomu, ako sa používajú slová/frázy v skutočnej konverzácii.

Súčasťou kurzu sú aj cvičenia, ktoré sú zamerané na zvukovú podobu slov (počúvanie slovnej zásoby), aj keď ich je podstatne menej. Pointou týchto cvičení je výber alebo napísanie správnej grafickej formy slova, ktorá zodpovedá práve diktovanému finskemu slovu (v izolácii). Ďalšie úlohy stoja na rozhodovaní, či je vyhlásenie uvedené v zadaní úlohy pravdivé alebo nepravdivé podľa informácií, ktoré sú počuté v nahrávke (v kontexte).

Väčšina cvičení je zameraná na gramatiku finčiny. Tieto cvičenia vyžadujú najmä napísanie alebo výber slova v gramaticky správnom tvare vzhľadom na kontext, v ktorom sa dané slovo vyskytuje. Testuje sa v nich najmä porozumenie gramatických javov vo finčine.

Všeobecne sú úlohy skôr rozhodovacie, takže sú založené na výbere z vopred naprogramovaných možností. Úlohy, ktoré vyžadujú aktívne zapojenie sa prostredníctvom písania sú skôr zriedkavé a vyskytujú sa najmä v gramatických úlohách.

V kurze je spätná väzba viazaná na vizuálne označenie správnosti odpovede. Niektoré úlohy poskytujú zároveň aj textové opravy, ktoré v prípade chybnjej odpovede ukážu, ktorá odpoveď je správna. Schéma sledujúca pokrok sa využíva len v rámci jedného cvičenia, ktoré zväčša obsahuje 3-5 otázok. Po dokončení tejto sekcie sa používateľovi ukáže, aká bola jeho miera úspešnosti.

4.2.2. Venla

Podobne ako v kurze *A Taste of Finnish* môžeme slovnú zásobu precvičovať v kontexte vety a tiež aj v izolácii. Na rozdiel od kurzu *A Taste of Finnish*, ktorý testuje najmä gramatiku finčiny, *Venla* poskytuje viac cvičení, ktoré sú zamerané na slovnú zásobu. Typy cvičení sú celkom rozmanité, zameriavajú sa na: výber z už pripravených odpovedí, vyplňovanie medzier

v texte, preklad, zoradenie slov podľa predom daného pravidla či priradovanie slova, frázy k obrázku.

Zameranie cvičení v kurze *Venla* možno bližšie rozdeliť na:

Preklad slovnej zásoby: Používateľ má vybrať/napísať správny fínsky výraz zodpovedajúci anglickému výrazu v zadaní (v izolácii) alebo má doplniť fínske ekvivalenty anglických slov do medzery vo vete (v kontexte).

Počúvanie slovnej zásoby: Používateľ napíše alebo vyberie slovo (z viacerých možností odpovedí), ktoré zodpovedá diktovanému fínskemu slovu.

Spájanie formy s významom: Tieto cvičenia sú podporované obrázkami a vyžadujú priradenie správneho výrazu k obrázku. Používateľ má vždy na výber z niekoľkých možných odpovedí.

Súčasťou kurzu sú tiež cvičenia týkajúce sa určitých slov ako napríklad: „kirja, tietää, soittaa“ (*kniha, vedieť, volať*). V týchto úlohách sú pripravené rôzne morfológické tvary jednotlivých slov, ako napríklad „kirjoita, kirjailijoita, kirjallisuus, kirjainta, kirjastosta, kirje“ (*písať, spisovateľ, knižnica, pismená, z knižnice, list*), ktorými má používateľ vyplniť medzery vo vetách. Pomôckou môže byť anglický preklad, ktorý sa nachádza vedľa každej fínskej vety. Používateľ si tak spája slovo s významom a navyše ho uvádza do kontextu, ktorý je pre dané slovo typický.

Pokiaľ ide o spätnú väzbu, kurz obsahuje vizuálne opravy, ktoré označujú správnosť alebo nesprávnosť odpovede. Používateľ má pri niektorých úlohách k dispozícii nápoed', ktorá doplní prvé písmenko hľadanej odpovede. Inak neposkytuje žiadne textové opravy, čo znamená, že na správne odpovede musí prísť používateľ sám. Sledovanie pokroku sa meria len v rámci jedného cvičenia a je uvádzané v percentách.

4.2.3. *Supisuomea*

Supisuomea ponúka širokú škálu rôznych cvičení, z ktorých väčšina je zameraná na gramatiku fínčiny. Úlohy na precvičovanie slovnej zásoby sú poväčšine obrázkové; používateľ má priradiť správny obrázok k slovu/fráze. V týchto úlohách sa precvičuje slovná zásoba výhradne v izolácii.

Okrem jednoduchých obrázkových úloh umožňuje vkladať slová do kontextu jednoduchých viet, ako je to napríklad v úlohe, ktorá je zameraná na mesiace v roku. V úlohe

je zadaná časť vety na doplnenie, napríklad: „Jos tässä kuussa on tammikuu, ensi kuussa on ____“ (Ak je tento mesiac január, nasledujúci mesiac je ____), úlohou používateľa je doplniť vetu vhodným názvom mesiaca. Študent musí vedieť, že má doplniť mesiac, ktorý nasleduje po tom, čo je teraz a tiež to, že tento mesiac je január. Tento druh úlohy vyžaduje väčšie zamyslenie sa nad správnym riešením, čo môže viesť k rýchlejšiemu zapamätaniu slova. Pri tomto druhu cvičení dochádza k osvojovaniu najmä grafickej podoby slova (ako sa dané slovo píše). Cvičenia, ktoré vyžadujú aktívnejší prístup v podobe napísania správnej odpovede na klávesnici (a nie len v podobe výberu z predom daných možností), pomáhajú slová rýchlejšie zaradiť do aktívneho slovníka. V tomto kurze sa však moc často nevyskytujú.

Kurz ponúka aj také typy cvičení, v ktorých má používateľ čítať dlhšie textové celky a na základe nich sa rozhodnúť, či sú vyhlásenia v zadaní úlohy pravdivé alebo nepravdivé. Ďalej môže doplniť časti dialógu výberom z viacerých možných odpovedí alebo preusporiadať časti dialógu tak, aby na seba nadväzovali a tvorili zmysluplný celok. Cieľom týchto cvičení je zistiť, či používateľ rozumie významu slov v kontexte a či z nich dokáže vytvoriť „reálnu konverzáciu“.

Spätná väzba je rovnaká ako v predchádzajúcich kurzoch: vizuálny stimul ukáže správnosť alebo nesprávnosť odpovede. V cvičeniach nie sú žiadne nápovede a zväčša neobsahujú ani textové opravy, ktoré by umožnili vidieť, ktorá odpoveď je správna. Schéma sledujúca pokrok sa vyskytuje v rámci jednej úlohy, kde sa používateľovi rátajú body. Neposkytuje však žiadne iné motivačné prvky.

4.2.4. *Ymmärrä suomea*

V kurze *Ymmärrä suomea* sa precvičuje grafická podoba slov v kontexte. Cvičenia v kurze obsahujú ten istý text, ktorý bol prečítaný v študijnom materiály. V tejto sekcii je text sprevádzaný zvukovou nahrávkou. Všetky úlohy sú koncipované rovnako: používateľ má za úlohu doplniť vetu výberom správnej možnosti zo zoznamu ponúkaných slov. Neobsahuje žiadne iné typy cvičení. Kurz primárne testuje porozumenie textu.

Nakoľko je obsah kurzu zameraný len na jeden koncept cvičenia, využíva rovnako iba jeden typ spätnej väzby. Správnosť odpovede označuje vizuálny stimul. Neexistuje žiadne iné zhodnotenie, ktoré by používateľovi ukázalo, ako si v danom cvičení viedol (napríklad percentá alebo body).

4.2.5. *Opiskele suomea*

Tento kurz poskytuje rozmanité typy cvičení, ktoré testujú slovnú zásobu najmä v kontexte jednej vety. Okrem klasických cvičení s viacerými možnosťami odpovedí alebo prázdny miestom vo vete, ktoré čaká na doplnenie, sa v kurze vyskytujú aj iné produktívne úlohy, v ktorých má používateľ napríklad upraviť slovosled jednotlivých slov tak, aby tvorili zmysluplnú vetu, dopísať slová do dialógov alebo vyplniť tajničku finskými slovami. Zo skúmaných kurzov poskytuje najviac druhov cvičení, avšak väčšina z nich sa zameriava na gramatiku finčiny.

Spätná väzba je vizuálna, kurz používateľa upozorní na chyby, ale neukáže mu správnu odpoveď, čo znamená, že neobsahuje žiadne textové opravy ani vysvetlenia. Namiesto toho ale podobne ako kurz *Venla* poskytuje nápoved' vo forme prvého písmenka správnej odpovede. Úspešnosť meria v percentách.

4.2.6. *Memrise (Beginner's Finnish)*

Kurz *Memrise* poskytuje rôznorodé cvičenia, v ktorých možno precvičovať vopred prezentované slová v izolácii. Cieľové slová sa objavujú v rôznych úlohách, takže je založený najmä na drilovaní. Opakované precvičovanie určitého slova závisí od miery znalosti daného slova, ktorá sa zisťuje správnymi alebo nesprávnymi odpoveďami. Cieľom týchto cvičení je dostať prezentované slová do dlhodobej pamäte používateľa. Úlohy môžeme rozdeliť na vnímavé a produktívne:

Vnímové úlohy: V úlohe sa ukáže anglické slovo, ktoré má používateľ za úlohu preložiť. *Memrise* poskytuje štyri až osem možností odpovedí (počet odpovedí závisí od množstva predstavených a naučených slov), z ktorých si má vybrať. Vždy je len jedna odpoveď správna. Ďalší typ úlohy, ktorý je tiež v zásade vnímavý, je zameraný na počúvanie finských slov. *Memrise* v tomto cvičení poskytuje tri zvukové možnosti. Používateľ je vyzvaný k výberu jednej zvukovej nahrávky finskeho slova, ktorá zodpovedá významu anglického slova v zadaní.

Produktívne úlohy: Tento druh úloh používateľa vyzýva, aby sa aktívne zapojil písaním novo naučených slov na klávesnici, bez výberu z možností. Nemá teda k dispozícii žiadne nápovede, čo znamená, že nad sa odpoveďou musí aktívnejšie zamyslieť.

Pokiaľ ide o typ spätnej väzby, kurz *Memrise* využíva ako textové opravy, tak aj vizuálne a zvukové typy spätnej väzby. V prípade nesprávnej odpovede sa zároveň ukáže mém (ak existuje, a ak si ho používateľ vybral), ktorý slúži na pripomenutie slova. Pri tomto kurze

nemôžeme očakávať textové vysvetlenia, nakoľko sa slová učia v izolácii, a teda žiadne vysvetlenie chýb nie je potrebné.

4.2.7. *Loecsen*

V kurze *Loecsen* sa slovná zásoba precvičuje v izolácii formou prekladu. Úlohy stoja na jednoduchej a nemennej hernej mechanike: používateľ je vyzvaný, aby vybral anglický preklad slova alebo frázy, ktorý zodpovedá grafickej a zvukovej forme slova v zadaní (vo fínčine). Používateľ má vždy na výber z viacerých možností odpovedí. Koncept tohto cvičenia sa dá vymeniť, takže je možné priradovať fínsky výraz k anglickému slovu v zadaní.

Kurz využíva technológiu rozpoznania hlasu: používateľ môže namiesto výberu správnej odpovede použiť mikrofón a správnu odpoveď vysloviť. Táto technológia však nie je úplne funkčná, takže len zriedka dokáže správne vyhodnotiť vyslovenú odpoveď.

Metóda precvičovania v tomto kurze síce umožňuje nahrávanie hlasu a s tým spojené precvičovanie výslovnosti, ale celý kurz je, rovnako ako kurz *Ymmärrä suomea*, založený len na jednom type cvičenia.

V tomto kurze sa tiež vyskytuje vizuálna spätná väzba, ktorá je zároveň sprevádzaná zvukovými efektami. Po dokončení kvízu sa používateľovi ukáže miera úspešnosti, tzv. skóre s povzbudzujúcimi frázami, ktoré by ho mali motivovať k lepším výsledkom. Schéma sledujúca pokrok v učení sa uvádza v percentách.

4.2.8. *Clozemaster*

Na rozdiel od kurzov *Memrise* a *Loecsen* sa v tomto kurze učí slovná zásoba výhradne v kontexte. V bezplatnej verzii kurzu sa používa dobre známa a jednoduchá technika doplnenia slova do medzery výberom z viacerých možností odpovedí alebo napísaním správneho slova na klávesnici bez možnosti výberu. Napríklad „Minä katsoin ____, mutta en nähnyt ketään.“ (*Pozerala som sa ____, ale nikoho som nevidela*). K dispozícii je anglický preklad, ktorý umožňuje poznať hľadané slovo: „I looked around, but saw nobody“ (*Poobzerala som sa, ale nikoho som nevidela/Pozerala som sa okolo, ale nikoho som nevidela*). Hľadené slovo je teda „ympäriileni“ (*okolo/navôkol*). Preklad sa dá vypnúť, rovnako ako ponúkané možnosti odpovedí, čo používateľovi umožňuje hádať slovo z kontextu. Niektoré vety, ako napríklad tá, ktorú som uviedla v príklade, môžu byť bez prekladu a predom daných možností odpovedí mierne zavádzajúce, nakoľko je možné medzeru vyplniť viacerými slovami, ktoré sa hodia do kontextu. Napríklad:

- „Minä katsoin kaikkialle, mutta en nähnyt ketään“ (*Pozerala som sa všade, ale nikoho som nevidela*)
- „Minä katsoin siellä, mutta en nähnyt ketään“ (*Pozerala som sa tam, ale nikoho som nevidela*)
- „Minä katsoin ikkunasta, mutta en nähnyt ketään“ (*Pozerala som sa z okna, ale nikoho som nevidela*)⁷⁶

Všetky varianty odpovědí by kurz vyhodnotil ako nesprávne, a to aj napriek tomu, že sa do kontextu hodia. Z tohto dôvodu si myslím, že je prítomnosť anglického prekladu alebo možnosť výberu potrebná, ba priam nevyhnutná. Na vyplnenie správneho slova do medzery bez nápovede by bol v tomto prípade nutný širší kontext.

Keď si zvolíme variantu s viacerými možnosťami odpovedí, kurz poskytne tri zlé možnosti a jednu správnu. Dve alebo tri možnosti sú väčšinou úplne mimo kontext, a tak sa stane, že je uhádnutie odpovede príliš jednoduché. Táto metóda sa tým pádom stáva trochu neúčinnou.

Ako pozitívum hodnotím to, že po dokončení vety ju počítačový program nahlas prečíta. Tiež kurz zahŕňa technológiu rozpoznávania hlasu, takže je možné namiesto napísania cieľové slovo (popríklad celú vetu) povedať do mikrofónu a trénovať si tak svoju výslovnosť. Táto funkcia má však tiež svoje úskalia, nakoľko je potrebné rozprávať veľmi zreteľne a pomaly, a ani to niekedy nestačí na to, aby počítač správne vyhodnotil vstup používateľa.

Spätná väzba je založená na vizuálnom stimule, ktorý označuje správnosť alebo nesprávnosť odpovede. V prípade nesprávnej odpovede sa zároveň ukáže správna odpoveď. Motivujúce pre študenta môžu byť body, ktoré zbiera za správne odpovede. Po dokončení jednej sekcie sa ukáže tabuľka, ktorá používateľa informuje o miere úspešnosti v testovanom okruhu slovnej zásoby.

4.3. Interakcia používateľa s kurzom

V jednotlivých kurzoch som tiež preskúmala, akým spôsobom používateľ komunikuje s jednotlivými kurzmi (počúvaním, písaním a čítaním) a kategorizovala som ich podľa dĺžky vstupu a výstupu. Písanie zahŕňalo písanie pomocou klávesnice a výber. Pod čítaním rozumieme všetok študijný materiál, ktorý kurz obsahuje.

⁷⁶ Uvedené preklady sú moje vlastné

Keďže sa v tejto časti hodnotí interakcia používateľa s celým kurzom (s prezentáciou študijného materiálu a s precvičovaním), jedná sa viac-menej o zhrnutie toho, čo som napísala v predchádzajúcich podkapitolách. Z toho dôvodu túto problematiku len stručne popíšem a každý kurz doplním o prehľadovú tabuľku.

4.3.1. A Taste of Finnish

Používateľ interaguje s kurzom najčastejšie na úrovni slov a to vo všetkých skúmaných oblastiach jazyka (počúvanie, čítanie, písanie). Ako môžeme vidieť v tabuľke 4, čítanie je v porovnaní s počúvaním alebo písaním slov, viet, pasáží alebo dialógov najviac využívaná zručnosť. Aktívne zapájanie sa je možné prostredníctvom písania, ktoré sa obmedzuje iba na jednoslovné výrazy na rozdiel od čítania alebo počúvania, ktoré zahŕňa dlhšie formy vstupu a výstupu ako sú napríklad pasáže alebo dialógy.

	Slová	Vety	Dialógy	Pasáže
Počúvanie	x	x	x	
Čítanie	x	x	x	x
Písanie	x			

Tabuľka 4 Interakcia používateľa s kurzom *A Taste of Finnish*

4.3.2. Venla

V kurze *Venla* je čítanie rovnako najvyužívanejšou zručnosťou, ktorá je využívaná pri všetkých typoch vstupov. Počúvanie sa na rozdiel od kurzu *A Taste of Finnish* obmedzuje len na slová alebo frázy. Písanie však okrem slov zahŕňa aj vety, ktoré možno písať na klávesnici..

	Slová	Vety	Dialógy	Pasáže
Počúvanie	x			
Čítanie	x	x	x	x
Písanie	x	x		

Tabuľka 5 Interakcia používateľa s kurzom *Venla*

4.3.3. Supisuomea

Tento kurz sa vyznačuje bohatým obsahom, vďaka čomu poskytuje množstvo príležitostí pre zdokonaľovanie jazykových zručností. Používateľ s kurzom interaguje na úrovni slov, viet, dialógov a pasáží, kde využíva najmä vnímavé zručnosti (čítanie a počúvanie). Písanie sa zameriava na slová alebo vety. Zo skúmaných kurzov sa dá v rámci interakcie považovať za najkomplexnejší.

	Slová	Vety	Dialógy	Pasáže
Počúvanie	x	x	x	x
Čítanie	x	x	x	x
Písanie	x	x		

Tabuľka 6 Interakcia používateľa s kurzom *Supisuomea*

4.3.4. *Ymmärrä suomea*

Kurz *Ymmärrä suomea* sa tiež zameriava hlavne na vnímavú zručnosť, ktorou je čítanie. Ako vidíme v tabuľke 7, čítanie je možné v rámci všetkých typov vstupov. Okrem toho umožňuje počúvať dialógy a dlhšie rozpravy. Písanie sa však obmedzuje iba na slová.

	Slová	Vety	Dialógy	Pasáže
Počúvanie			x	x
Čítanie	x	x	x	x
Písanie	x			

Tabuľka 7 Interakcia používateľa s kurzom *Ymmärrä suomea*

4.3.5. *Opiskele suomea*

Používateľ môže s kurzom interagovať na úrovni slov a viet, a to v rámci čítania a písania. Aktívne zapájanie sa do učenia je možné písaním slov alebo viet. Pasívne zapojenie sa v podobe čítania je možné v rámci všetkých typov vstupov a výstupov. Počúvanie je realizované vďaka videám, ktoré zahŕňajú príbehy alebo súvislé rozhovory dvoch a viacerých rečníkov.

	Slová	Vety	Dialógy	Pasáže
Počúvanie			x	x
Čítanie	x	x	x	x
Písanie	x	x		

Tabuľka 8 Interakcia používateľa s kurzom *Opiskele suomea*

4.3.6. *Memrise (Beginner's Finnish)*

Memrise je zameraný na úmyselné učenie slov v izolácii, preto sa interakcia používateľa s kurzom prirodzene uskutočňuje len na úrovni slov pri všetkých typoch zručností. Vďaka obrázkom, ktoré tvoria používatelia kurzu, kurz umožňuje aj čítanie viet vo finčine. Nedá sa to však považovať za štandard, skôr závisí na používateľoch, či dané obrázky vytvoria.

	Slová	Vety	Dialógy	Pasáže
Počúvanie	x			
Čítanie	x	x		
Písanie	x			

Tabuľka 9 Interakcia používateľa s kurzom Memrise (Beginner's Finnish)

4.3.7. Loecsen

Kurz sa zameriava na všetky skúmané typy zručností. Interakcia spočíva v počúvaní slov a viet (ktorých je podstatne menej), v ich čítaní a zároveň písaní. Kurz ako jeden z dvoch kurzov zároveň umožňuje finske slová alebo vety vyslovovať, preto som túto tabuľku doplnila o ďalšiu jazykovú zručnosť, ktorou je rozprávanie.

	Slová	Vety	Dialógy	Pasáže
Počúvanie	x	x		
Čítanie	x	x		
Písanie	x	x		
Rozprávanie	x	x		

Tabuľka 10 Interakcia používateľa s kurzom Loecsen

4.3.8. Clozemaster

Používateľ s kurzom interaguje na úrovni slov a viet, pričom sú využívané všetky skúmané zručnosti. Písanie je zamerané na výber, alebo napísanie slova ako izolovanej jednotky. Ako môžeme vidieť v tabuľke 9, vnímavé zručnosti (počúvanie, čítanie) sa využívajú hlavne pri vetách a produktívne zručnosti (písanie, rozprávanie) sú limitované slovami. Tento kurz tiež umožňuje nahrávanie hlasu, preto som do tabuľky doplnila zručnosť „rozprávanie“.

	Slová	Vety	Dialógy	Pasáže
Počúvanie		x		
Čítanie	x	x		
Písanie	x			
Rozprávanie	x	x		

Tabuľka 11 Interakcia používateľa s kurzom Clozemaster

5. Vyhodnotenie kurzov

5.1. Predstavovanie slovnej zásoby

Väčšina skúmaných kurzov je založená na uvádzaní novej slovnej zásoby do jej typického kontextu, čo znamená, že sa študijný materiál snaží napodobniť skutočné situácie alebo konverzácie z reálneho prostredia (*A Taste of Finnish, Venla, Supisuomea, Ymmärrä suomea, Opiskele suomea*). Tieto kurzy zároveň umožňujú „praktizovať“ náhodné učenie sa slov pomocou čítania alebo počúvania. Iba dva kurzy obsahujú študijný materiál, ktorý má len minimálnu kontextovú väzbu a primárne sa v nich nové slová alebo frázy predstavujú v izolácii (*Memrise, Loecsen*).

Kurzy pri prezentovaní slovnej zásoby využívajú rôzne multimediálne prvky, ktoré sú charakteristické pre integračnú fázu CALL (pozri kapitolu 2.5.). Zahŕňajú obrázky (*Venla, Supisuomea, Memrise, Loecsen*), zvukové nahrávky slov, viet alebo dialógov (*Venla, A Taste of Finnish*), prípadne videá, ktoré poskytujú okrem verbálneho kontextu aj neverbálny kontext, čím do výučby zapájajú aj fyzický aspekt, akým je napríklad mimika tváre a reč tela (*Supisuomea a Opiskele suomea*). Všetky kurzy, ktoré zahŕňajú študijný materiál založený na počúvaní, obsahujú zároveň aj textový prepis toho, čo môže študent počuť. To umožňuje kombinovať počúvanie a čítanie v rámci jednej činnosti, vďaka čomu je možné získať prehľad o zvukovej aj grafickej podobe slova (ako sa slovo vyslovuje a píše) v širšom kontexte.

Iba jeden kurz pri predstavovaní študijného materiálu neobsahuje žiadne multimédiá (obrázky, zvukové nahrávky, videá), namiesto toho obsahuje len veľké množstvo textu, v ktorom sa študent môže strácať (*Ymmärrä suomea*). Absencia multimediálneho prvku, môže byť problematická, nakoľko je výučba postavená len na jedinej zručnosti (čítaní), čím je kurz „uväznený“ v prvej a druhej fáze CALL, ktoré boli ako prístupy k výučbe jazyka pomocou počítača kritizované (pozri kapitolu 2.5.). Vizualne prvky sú okrem integrácie jazykových zručností prospešné aj z dôvodu jednoduchšieho učenia sa, a tiež vedú k rýchlejšiemu zapamätaniu si slov (pozri kapitolu 2.7.). Navyše kurz, ktorý obsahuje multimédiá, pôsobí zaujímavo, čo môže byť tiež jeden z faktorov, ktorý ovplyvňuje priebeh učenia.

Kombinácia rôznych metód predstavovania slovnej zásoby, ktorú umožňuje väčšina kurzov (*A Taste of Finnish, Venla, Supisuomea, Opiskele suomea, Memrise, Loecsen*), je podľa môjho názoru efektívny prístup k výučbe jazykov, nakoľko si používateľ môže vybrať tú metódu/y, ktorá mu najviac vyhovuje. Vďaka kombinácii rôznych metód sa jednotlivé metódy môžu zároveň dopĺňať. Napríklad zoznámenie sa s novými slovami pomocou synonym a

antoným je užitočné pre rýchlejšie a jednoduchšie pochopenie doslovného významu, ale komunikačný význam slova sa zistí až vďaka uvedeniu cieľového slova do kontextu (dialógy, pasáže), ako je to napríklad v kurze *Supisuomea*. V prípade jednostranného zamerania je študent odkázaný na jedinú metódu, ktorá nemusí pôsobiť dostatočne zrozumiteľne, nakoľko sa slová predstavujú len obmedzeným spôsobom. Jednostranná metóda sa nachádza v kurze *Ymmärrä suomea*. Tento kurz síce obsahuje siahodlhý zoznam slov s anglickým prekladom, primárne však využíva iba jednu metódu, ktorou sú dlhé textové celky vo finskom jazyku. Na druhej strane nemáme informácie o dátume vzniku kurzu a ani o jeho priebežnom aktualizovaní, preto je možné, že daný kurz bol vzniknutý dávno predtým, než ostatné kurzy do svojich materiálov začali pridávať multimedialne prvky, a neaktualizoval sa.

V kurzoch sa vychádza od formy slova k jeho významu, kde sa forma uvádza v kontexte (viet, dialógov alebo pasáží). Výnimkou sú jedine kurzy *Memrise*, *Loecsen* a čiastočne *Venla*. Kurzy *Memrise* a *Loecsen* predstavujú formu a význam slova súčasne (v izolácii), nakoľko primárne využívajú metódu prekladu. *Venla* venuje celú časť kurzu výučbe slovnej zásoby, kde sa uvádza forma a význam slova tiež súčasne pomocou obrázkov alebo anglického prekladu (v izolácii). Týmto kritériom som zistila, že ak sa ako prvá prezentuje forma slova, čo sa v takmer každom kurze prezentuje, dbá sa na to, aby bola forma prezentovaná v jej typickom kontexte.

5.2. Precvičovanie slovnej zásoby

Napriek rozmanitosti študijného materiálu, ktorý často obsahuje prvky moderného integračného CALL, sú skúmané kurzy založené na veľmi podobných cvičeniach. Dôvodom tejto podobnosti sú technické obmedzenia, ktoré so sebou prináša výučba jazykov prostredníctvom počítača. Väčšina kurzov (okrem kurzov *Ymmärrä suomea* a *Loecsen*) obsahuje rôzne úlohy na precvičovanie slovnej zásoby, v zásade sa v nich však vždy vyskytuje jeden z troch typov cvičení:

- výber z viacerých možností odpovedí,
- doplnenie vhodného slova do medzery,
- presunutie slova/frázy na správnu pozíciu.

V 5 z 8 kurzov možno precvičovať slovnú zásobu v kontexte jednej vety a zároveň v izolácii. Jedinou výnimkou je kurz *Clozemaster*, ktorý je založený na kontextovom učení sa slov, takže sa slová učia iba v kontexte. Len dva kurzy testujú slovnú zásobu výhradne v izolácii (*Memrise*, *Loecsen*). Tento fakt je pomerne prekvapivý, nakoľko vo výskume z roku 2015

skúmali 50 aplikácií, ktoré sa zameriavali na výučbu anglického jazyka a zistili, že až 84 % aplikácií vyučuje slovnú zásobu v izolácii.⁷⁷ Moja výskumná vzorka bola podstatne menšia, preto samozrejme nejde objektívne porovnať kurzy vyučujúce finčinu s aplikáciami, ktoré vyučujú anglický jazyk, avšak zdá sa, že si vývojári kurzov naozaj zakladajú na tom, aby bola slovná zásoba učená v kontexte.

Komunikačný aspekt, v rámci ktorého je možná autentická komunikácia, je veľmi ťažko začleneniteľný do jednotlivých kurzov. Je to spôsobené najmä obmedzenými možnosťami súčasných technológií, nakoľko nedokážu simulovať ľudskú inteligenciu tak, aby dokázali spracovávať neočakávané vstupy v podobe písania alebo rozprávania a poskytovať inteligentnú spätnú väzbu. Aj z toho dôvodu v skúmaných kurzoch chýbajú komunikačné cvičenia, ktoré by mali byť v ideálnom svete súčasťou sociálno-kognitívneho prístupu k výučbe jazykov, ktorým je charakteristická súčasná integračná fáza CALL. Ďalším dôvodom je samotný fakt, že skúmané kurzy sú bezplatné. Inými slovami, je nepravdepodobné, že by bol kurz prepracovaný do takej miery, aby mohol poskytovať cvičenia, ktoré umožňujú slobodné rozprávanie či písanie, nakoľko sa na ich spracovanie vyžaduje podstatne zložitejšia a nákladnejšia technológia, pričom je vyhodnotenie neočakávaného vstupu (spontánnej komunikácie) počítačom v súčasnosti v podstate nereálne. Tento problém by do určitej miery mohlo riešiť poskytovanie individuálnej spätnej väzby určitým človekom alebo skupinou ľudí, čo je taktiež pri bezplatných kurzoch krajne nepravdepodobné. Na druhej strane by bolo možné prepojiť kurzy so sociálnymi sieťami, čo by umožňovalo praktizovanie prirodzenej komunikácie s rodenými hovoriacimi alebo používateľmi daného kurzu. V tomto prípade je otáznosť, či by bola táto možnosť využívaná a efektívna z hľadiska poskytovania individuálnej spätnej väzby.

Myslím si však, že hlavným problémom skúmaných kurzov nie sú rovnaké typy cvičení alebo absencia komunikačných cvičení, ale skôr fakt, že sa úlohy vo väčšine kurzov (okrem kurzov *Memrise* a *Clozemaster*) zameriavajú na slovnú zásobu len veľmi obmedzene. Vo všeobecnosti síce poskytujú rôzne cvičenia zamerané na slovnú zásobu, spravidla sa však jeden okruh slovnej zásoby precvičuje len v rámci jediného cvičenia (ak neberieme do úvahy gramatické úlohy, v ktorých sa slová môžu opakovať, vyskytujú sa najmä v kurzoch *A Taste of Finnish*, *Supisuomea* a *Opiskele suomea*), čo nemusí viesť k zaradeniu slova do aktívnej slovnej zásoby. Na druhej strane je vďaka súčasným programom CALL možné opakovať rovnaké úlohy v kurzoch až dovtedy, kým si študent nebude istý, že dané slová ovláda. Problém

⁷⁷ HEIL, C. R. et al. *A Review of Mobile Language Learning Applications: Trends, Challenges, and Opportunities*. The EuroCALL Review. 2016, s. 39.

s nedostatočnou expozíciou konkrétnych slov alebo fráz v rámci úloh na precvičovanie, do určitej miery rieši samotné predstavovanie slovnej zásoby, kde je vo väčšine prípadov možné vidieť nové slová alebo frázy opakovane, a to v kontexte viet alebo dlhších textových celkov. V tomto prípade sa však jedná o náhodné učenie sa slov, pričom študent využíva len vnímavé zručnosti (počúvanie, čítanie) a nezapája sa do učenia aktívnym spôsobom (písaním alebo rozprávaním).

Najčastejšie poskytované typy spätnej väzby sú vizuálne; vizuálny stimul označuje správnu alebo nesprávnu odpoveď. Nachádzajú sa v každom zo skúmaných kurzov. Okrem vizuálnej spätnej väzby poskytujú niektoré kurzy aj jednoduché textové opravy (ukážu správnu odpoveď používateľovi). Spätná väzba je však v každom prípade obmedzená len na posúdenie správnej alebo nesprávnej odpovede. Tento typ spätnej väzby je vhodný pri úlohách, ktoré uvádzajú slová v izolácii, nie je však moc užitočný pri precvičovaní slov v kontexte, nakoľko neposkytuje vysvetlenia, ktoré by umožnili pochopiť dôvod chyby a predísť tak danej chybe v budúcnosti. Nedostatok informačnej spätnej väzby je spôsobený obmedzenými možnosťami súčasných technológií, ktoré dokážu spracovať len vopred naprogramovaný vstup alebo výstup.

Niektoré kurzy aj pri precvičovaní slovnej zásoby využívajú multimédiá v podobe zvukových nahrávok (*A Taste of Finnish, Venla, Memrise, Loecsen, Clozemaster*) alebo obrázkov (*Venla, Supisuomea*). Iba dva kurzy obsahujú technológiu rozpoznania reči, ktorá umožňuje precvičovanie výslovnosti s okamžitou spätnou väzbou (*Clozemaster, Loecsen*). Táto funkcia je však tiež obmedzená, nakoľko technológia použitá v týchto kurzoch nedokáže vždy s presnosťou vyhodnotiť vstup používateľa.

Povaha kurzov je preto prevažne behaviorálna, nakoľko je založená na študijnom materiály, ktorý má pevne stanovenú „šablónu“ cvičení, odpovedí a spätnej väzby. Treba si však uvedomiť, že všetky kurzy sú bezplatné a väčšina zo skúmaných kurzov bola založená pedagógmi (*A Taste of Finnish, Venla, Opiskele suomea, Supisuomea, Ymmärrä suomea*), ktorí nemusia mať také technologické zručnosti, ako vývojári na komerčnej scéne. Tým pádom je menej pravdepodobné, že by sa v kurzoch objavili napríklad rôzne simulácie a hry, ktoré by mohli zefektívniť výučbu slovnej zásoby vo fínčine, nakoľko by prepájali zábavu s učením.

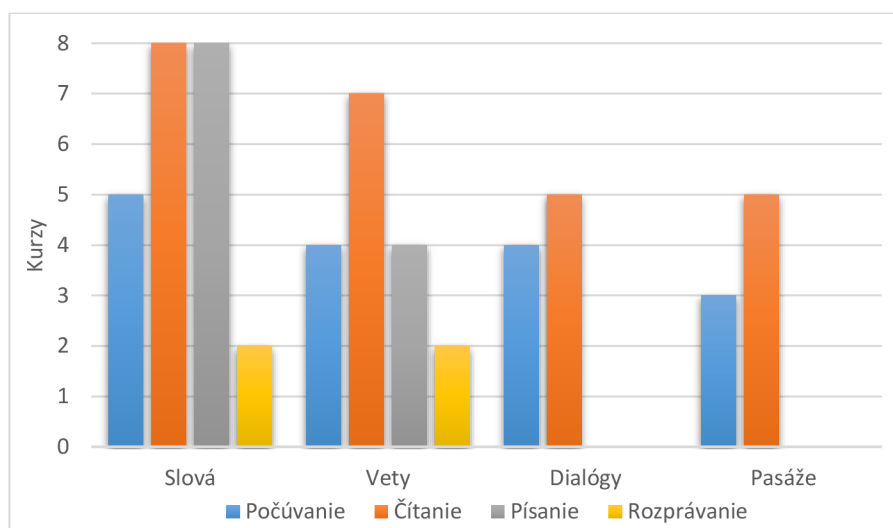
5.3. Interakcia používateľa s kurzom

Aby som získala celkový prehľad o možnostiach učenia sa slovnej zásoby v elektronickom prostredí, sčítala som hodnoty z tabuliek v podkapitole 4.3, na základe čoho som vytvorila graf 1. To ma doviedlo k viacerým záverom.

Všetky kurzy sa zameriavajú hlavne na vnímavé zručnosti ako je čítanie a počúvanie, pričom produktívne zručnosti sú v rámci všetkých skúmaných kurzov využívané len obmedzeným spôsobom.

Ako môžeme vidieť na grafe 1, aktívne zapájanie sa prostredníctvom písania je obmedzené na slová v rámci každého kurzu. Iba v štyroch kurzoch je možné písať (alebo vybrať) vety vo finčine (podľa predom daných pravidiel). Aktívne zapájanie sa v podobe rozprávania je možné v dvoch kurzoch, a to na úrovni slov a viet. Produktívne cvičenia sú preto skôr v úzadí, čo dokazuje aj samotný graf 1.

Na druhej strane je možné využiť vnímavé zručnosti pri všetkých typoch vstupov a výstupov. To znamená, že učenie slovnej zásoby v kontexte je založené najmä na vnímaní a náhodnom učení sa slov. Čítanie a počúvanie zväčša zahŕňa dialógy alebo pasáže, ktoré sú kombinované s vizuálne stimulujúcimi médiami, vďaka čomu je, okrem iného, možné zdokonaľovanie niekoľkých jazykových zručností súčasne.

Graf 1 Interakcia používateľa s kurzom

5.4. Zhrnutie

V tejto kapitole som hodnotila osem vybraných kurzov v rámci troch kategórií: predstavovanie slovnej zásoby, precvičovanie slovnej zásoby a interakcia používateľa s kurzom. Toto skúmanie ukázalo, že jednotlivé kurzy kombinujú rôzne prvky z behaviorálneho, komunikatívneho a súčasného integračného prístupu k výučbe jazykov pomocou počítača (pozri kapitolu 2.5.). Takmer každý kurz do výučby zahŕňa rôzne multimediálne prvky, čo je typické pre integračnú fázu. Ďalej si zakladá na tom, aby bola slovná zásoba prezentovaná v jej typickom kontexte, čím sa vyznačuje komunikatívna a zároveň integračná fáza CALL. Na

druhej strane každý kurz používa vopred naprogramované úlohy, odpovede a spätnú väzbu, pretože počítač nedokáže porozumieť neočakávaným vstupom a taktiež nedokáže reagovať nepripraveným výstupom. Koncept cvičení je v rámci všetkých kurzov rovnaký a moc sa nelíši od tých, ktoré môžeme nájsť v učebnici. Rozdielom je okamžitá spätná väzba, ktorá sa spravidla obmedzuje na posúdenie toho, či je odpoveď správna alebo nesprávna. Z tohto dôvodu sa v kurzoch využívajú aj aspekty behaviorálneho prístupu k výučbe jazykov pomocou počítača.

Ďalším poznatkom je, že kurzy poskytujú viac možností pre náhodné učenie sa slov v kontexte, pričom sú využívané najmä vnímavé zručnosti. Pre aktívne zapájanie sa do učenia slov v kontexte prostredníctvom písania alebo rozprávania nie je v e-learningovom prostredí toľko príležitostí. Produktívne úlohy sú obmedzené najmä na slová, a len zriedkavo možno písať celé vety vo finčine. Zdá sa však, že sa takmer všetky kurzy snažia do učebného plánu začleniť úlohy na precvičovanie slov v kontexte. Výnimkou sú jedine kurzy *Memrise* a *Loecsen*, ktoré vyučujú slovnú zásobu hlavne v izolácii. Na druhej strane kurz *Memrise* ako jediný do výučby začleňuje aj sociálny aspekt, nakoľko je tvorený komunitne a každý z členov komunity *Memrise* môže prispievať do kurzu relevantným obsahom, ktorý často obsahuje obrázky s cieľovými slovami v kontexte.

6. Záver

Zdá sa, že sú súčasné teórie výučby CALL dôležité pre vývojárov skúmaných kurzov. Takmer každý kurz využíva rôzne multimédiá (obrázky, audio, videá) pri predstavovaní slovnej zásoby a slovnú zásobu sa snaží uvádzať v kontextoch relevantných pre skutočný svet. To zodpovedá najmä komunikatívnej a súčasnej integračnej „fáze“ CALL, ktorá kladie dôraz na využívanie kontextu pri výučbe druhého alebo cudzieho jazyka. Povaha kurzov je však aj napriek tomu prevažne behaviorálna, nakoľko sú skúmané kurzy založené na štrukturálnom spôsobe výučby finčiny, od ktorého, mimo multimédií, nijak nevybočujú. Jednotlivé kurzy majú pevne stanovenú štruktúru cvičení, odpovedí a ich spätnej väzby, takže sú limitované predprogramovaným vstupom a výstupom. Rozdiel medzi výučbou slovnej zásoby cez počítač a pomocou učebnice je preto vo svojej podstate minimálny. K prekonaniu tejto podobnosti však slúžia najmä spomenuté multimédiá a okamžitá spätná väzba.

V mojej práci som zistila, že jednotlivé kurzy ponúkajú rozmanité metódy na predstavovanie slovnej zásoby. So slovami sa môžeme zoznámiť cez obrázky, antonymá, dialógy a pasáže, príkladové vety, slovník či cez videá, ktoré simulujú reálny svet. Všeobecne sa v takmer každom kurze kladie dôraz na uvádzanie slov do kontextu. Spätná väzba je začlenená do každého kurzu, spravidla sa obmedzuje na posúdenie správnej alebo nesprávnej odpovede, čím sa stáva obmedzenou. Precvičovanie slovnej zásoby je realizované podobnými typmi cvičení v rámci všetkých skúmaných kurzov. Jednotlivé kurzy poskytujú všeobecne málo priestoru na precvičovanie slovnej zásoby písaním alebo rozprávaním. Preto je učenie sa slovnej zásoby v kontexte obmedzené najmä na vnímanie, čím sa poskytuje priestor hlavne pre náhodné učenia sa slov. Kurzy nezahŕňajú žiadne komunikačné cvičenia, ktoré by umožňovali autentickú komunikáciu. Tiež som zistila, že sa slovnej zásobe v cvičeniach venuje o dosť menej pozornosti ako gramatike finčiny.

Učenie sa slovnej zásoby pomocou počítača poskytuje viacero výhod. Napríklad umožňuje opakovaný prístup k všetkým materiálom, ktoré kurz obsahuje. Ďalej programy CALL umožňujú kombinovať rôzne metódy výučby slovnej zásoby, čím sa zároveň môžu kombinovať viaceré jazykové zručnosti (napríklad počúvanie a čítanie). Učebnica nedokáže poskytnúť multimediálny obsah v podobe videí či iných zvukových médií, preto má z tohto hľadiska výučba slovnej zásoby pomocou počítača „na vrch“. Zároveň je možné materiály CALL prepojiť so sociálnymi sieťami, čo by umožňovalo praktizovanie prirodzenej komunikácie s rodenými hovoriacimi alebo používateľmi daného kurzu.

Ako ukázal aj môj výskum, výučba slovnej zásoby prostredníctvom počítača má svoje úskalia. Hlavný problém je obmedzená spätná väzba a nedostatok zaujímavých cvičení, čo by mohlo postupne viesť k strate záujmu študenta pokračovať v jednotlivých úlohách. Problémom samozrejme nie je len absencia týchto cvičení, ale aj nedostatok možností pre aktívne učenie sa slovnej zásoby v kontexte (písaním alebo rozprávaním). Preto je podľa môjho názoru dôležité do výučby zapojiť viac produktívnych kontextových cvičení, nakoľko je kontext pre učenie sa slovnej zásoby zásadný.

Súčasná technológia má čoraz väčší potenciál, ktorý je však, ako sa zdá, len obmedzene využitý pri učení sa jazyka. Samozrejme, že technológia nie je jediný dôležitý aspekt pri výučbe a učení sa jazykov, preto je potrebné prepojiť technológiu s pedagogikou a postaviť ich na rovnocennú úroveň. To by podľa môjho názoru mohlo umožniť tvorbu kvalitného a zábavného obsahu v podobe hier alebo rôznych simulácií, čo by mohlo študentov motivovať k štúdiu jazykov viac ako „tradičné“ cvičenia založené na rovnakom princípe. Realizácia toho by však bola pomerne nákladná, preto je potenciál technológií pri väčšine kurzov stále nenaplnený.

7. Zoznam použitej literatúry

BAREŠOVÁ, A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: VOX, 2011. ISBN 978-80-87480-00-7.

BAX, S. *CALL—past, present and future*. System. 2002, 31(1), 13–28. ISSN-0346-251X. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S0346-251X\(02\)00071-4](https://doi.org/10.1016/S0346-251X(02)00071-4)

BEATTY, K. *Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning*. 2.vyd. Harlow: Pearson/Longman, 2010. ISBN 978-1-4082-0500-6.

BUTOROVÁ, Z. *Výuka slovní zásoby pomocí interaktivní tabule*. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010.

ENGELBART, S.M., THEUERKAUF, B. *Defining context within vocabulary acquisition*. 1999. Podľa: WALTERS, J. *Teaching the Use of Context to Infer Meaning: A Longitudinal Survey of L1 and L2 Vocabulary Research*. Language Teaching. 2004, 37(4), 243–252. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0261444805002491>

GHAEDRAHMAT, M., EIZADPANAHI, J. *Teaching vocabulary electronically: Does it work for Iranian intermediate EFL learners?*. Research Journal of English Language and Literature (RJELAL). 2014, 2(4), 16–28. ISSN: 2321-3180.

HAUSER, P. *Náuka o slovní zásobě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. ISBN 14-357-86.

HEIL, C. R. et al. *A Review of Mobile Language Learning Applications: Trends, Challenges, and Opportunities*. The EuroCALL Review. 2016, 24(1), 32-50. ISSN 1695-2618.

CHUN, D. M., PLASS, J. L. *Effects of Multimedia Annotations on Vocabulary Acquisition*. The Modern Language Journal. 1996, 80(2), 183–198. Dostupné z: www.jstor.org/stable/328635

KAYA, T. *The effectiveness of adaptive computer use for learning vocabulary*. Flagstaff, AZ: Northern Arizona University, 2006. ISBN:978-0-542-63615-8

KHOSHNOUD, K., KARBALAEI, A.R. *The Effect of Computer Assisted Language Learning (CALL) Program on Learning Vocabulary among EFL Left and Right Hemispheric Dominant Learners*. European Online Journal of Natural and Social Sciences. 2015, 4(4) 761-777. ISSN 1805-3602.

KILPONEN, K. *Kaunokirjallisuuden käyttö ja merkitys sanaston kehittämisessä: Lukumummit ja -vaarit lukemassa kahdestaan S2-oppijoiden kanssa*. Diplomová práce. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2016.

ŁUCZAK, A. *Using Memrise in Legal English Teaching*. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric, 2017. ISBN 978-83-7431-515-9.

MASONEN, V. *Leksikaalinen kompetenssi osana kielitaitoa*. Lähivördlusi/Lähivertailuja, 2013.

MEIBNER, A. *E-learning and foreign languages*. Hamburg: Diplomica GmbH, 2003. ISBN 978-3838664460.

MESKILL, C. *Teaching and Learning in Real Time: Media Technologies and Language Acquisition*. Athelstan Publications, 2002. ISBN 978-0940753303.

NATION, I. S. P. *Learning vocabulary in another language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. Podľa: ALQAHTANI, M. *The importance of vocabulary in language learning and how to be taught*. International Journal of Teaching and Education. 2015, 3(3), 21–24. Dostupné z: <https://doi.org/10.20472/TE.2015.3.3.002>

NATION, I.S.P. *How Large a Vocabulary Is Needed For Reading and Listening?* Canadian Modern Language Review. 2006, 63(1), 60–82. Dostupné z: https://www.lexutor.ca/cover/papers/nation_2006.pdf

NEUMAN, S., DWYER, J. *Missing in Action: Vocabulary Instruction in Pre-K*. The Reading Teacher. 2009, 62(5), 384–392. Dostupné z: <https://doi.org/10.1598/RT.62.5.2>

PURPURA, J. E. *Assessing grammar*. Cambridge University Press. 2004. Podľa: HEIL, C. R. et al. *A Review of Mobile Language Learning Applications: Trends, Challenges, and Opportunities*. The EuroCALL Review. 2016, 24(1), 32–50. ISSN 1695-2618.

READ, J. *Plumbing the depths: How should the construct of vocabulary knowledge be defined?*. Language Learning & Language Teaching, 2004, 10. Podľa: MASONEN, V. *Leksikaalinen kompetenssi osana kielitaitoa*. Lähivördlusi/Lähivertailuja, 2013.

SHOKRPOUR, N. et al. *Learning vocabulary electronically: Does computer assisted language learning (CALL) instruction have any impacts on iranian efl learners?*. Cogent Education. 2019, 6(1), 1–20. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2019.1702827>

SCHMITT, N. *Key issues in teaching and learning vocabulary*. Insights Into Non-native Vocabulary Teaching and Learning. 2010. Dostupné z: <https://studylib.net/doc/7832839/key-issues-in-teaching-and-learning-vocabulary>

SCHMITT, N. *Vocabulary in language teaching*. Cambridge University Press, 2000. ISBN 978-0521669382

SCHMITT, N., VAN ZEELAND, H. *Incidental vocabulary acquisition through L2 listening: A dimensions approach*. System. 2013, 41(3), 609–624. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.system.2013.07.012>

SÖKMEN, A. *Current trends in teaching second language vocabulary*. 1997. Podľa: KHAN, C. *Readings in Methodology*. 1997.

ŠMILAUER, V. *Náuka o českém jazyku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1979.

TENG, F. *The effects of context and word exposure frequency on incidental vocabulary acquisition and retention through reading*. *The Language Learning Journal*. 2016, 1–14. ISSN 0957-1736.

THORNBURY, S. *How to teach vocabulary*. Essex: Pearson Education ESL, 2002. ISBN 978-3526429661.

WARSCHAUER, M., HEALEY, D. *Computers and language learning: An overview*. *Language Teaching*. 1998, 31(2), 57–71. Dostupné z: <http://hstrik.ruhosting.nl/wordpress/wp-content/uploads/2013/03/Warschauer-Healey-1998.pdf>

Zoznam elektronických zdrojov

DAVIES, G. *Computer Assisted Language Learning: Where are we now and where are we going?* [online]. Futurelab, 2003 [cit. 2020-5-10]. Dostupné z: http://www.camsoftpartners.co.uk/docs/Futurelab_CALL_Article.htm

GLOVER, I. *Simulation: An Approach to Teaching and Learning* [online]. Technology Enhanced Learning at SHU, 2014 [cit. 2020-5-8]. Dostupné z: <https://blogs.shu.ac.uk/shutel/2014/07/23/simulation-an-approach-to-teaching-and-learning/>

CHRISTENSSON, P. *Meme Definition* [online]. TechTerms. Sharpened Productions, 2011 [cit. 2020-5-20]. Dostupné z: <https://techterms.com/definition/meme>

WARSCHAUER, M. *Computer-assisted language learning: An introduction* [online]. V S. Fotos, Multimedia language teaching. Tokyo: Logos International, 1996 [cit. 2020-5-15]. Dostupné z: <https://slllc.ucalgary.ca/Brian/BibWarschauer.html>

Cambridge Dictionary [online]. *interactive whiteboard*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995 [cit. 2020-5-12]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/interactive-whiteboard>

The Free Dictionary [online]. *concordancing*. The American Heritage Roget's Thesaurus, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2014 [cit. 2020-5-12]. Dostupné z: <https://www.thefreedictionary.com/Concordancing>

The Free Dictionary [online]. *corpus*. The American Heritage Roget's Thesaurus, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2014 [cit. 2020-5-12]. Dostupné z: <https://www.thefreedictionary.com/corpus>